

Najaarsrapportage 2024

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Programma's	8
Programma-overstijgende informatie.....	60
Bijlage 1: Begrotingswijziging per programma/productgroep	64
Bijlage 2: Single Information Single Audit (SISA)	67
Bijlage 3: Verwachte financiële afwijkingen kredieten	68

Inleiding

Hoofdpijnen

Voor u ligt de najaarsrapportage 2024. In deze rapportage informeren wij de raad over de eerste acht maanden van het huidige jaar. In de rapportage besteden wij aandacht aan de voortgang van de doelstellingen die de raad heeft vastgesteld in de begroting 2024 en besteden wij aandacht aan de andere onderwerpen zoals de financiële afwijkingen en de grote projecten. Hieronder informeren wij u over de belangrijkste ontwikkelingen binnen de programma's. In het vervolg van deze rapportage informeren wij u uitgebreider over deze en andere ontwikkelingen.

1. Bestuur en organisatie

Werken op afspraak

Dit is begin dit jaar geïmplementeerd en heeft als resultaat dat inwoners online of via de aanmeldzuil in het gemeentehuis een afspraak maken op het tijdstip dat hen schikt. Het doel is dat inwoners sneller en beter worden geholpen. Inmiddels zijn de aanmeldzuilen in de servicepunten Balk en Lemmer geplaatst. Werken op afspraak werkt op zich goed. Inwoners kunnen op het door hen gekozen tijdstip bij de balie terecht. Sommige inwoners vinden het nog lastig om online een afspraak te maken en bellen hierover de gemeente. Vanuit het KCC helpen wij deze inwoners met het maken van een afspraak. Door het werken op afspraak wordt het werk aan de balies gelijkmatiger verdeeld en voorkomt dit lange wachtrijen. Dit wordt over het algemeen als positief ervaren.

Track en trace functie

Op dit moment wordt er landelijk gewerkt aan een track en trace-functie voor inwonersaanvragen, dit heet 'Mijn Zaken'. Onze gemeente is hierin een pilotgemeente. Dit biedt inwoners altijd inzicht in het verloop en de status van hun aanvraag. Het prototype is inmiddels gereed en wordt getest en gaat naar verwachting in het vierde kwartaal live.

Informatieveiligheid

Informatieveiligheid wordt steeds belangrijker en omvangrijker voor onze organisatie. Door digitalisering, nieuwe wetgeving en strengere eisen op het gebied van informatieveiligheid stijgen de te nemen maatregelen en auditlasten.

2. Ruimte

Omgevingsvisie

Met het oog op het vestigen van voorkeursrecht heeft de raad twee besluiten genomen over de omgevingsvisie. Het ene besluit in relatie tot de 'driehoek' in Joure. Het andere besluit in relatie tot het bedrijventerrein aan de Sluisweg in Lemmer.

Omgevingsprogramma's

De Omgevingswet heeft ook het instrument programma geïntroduceerd. Het is de bedoeling dat het beleid dat is vastgelegd in de omgevingsvisie onder andere in programma's doorwerkt. De afgelopen periode is gebleken dat de kennis over dit instrument nog niet optimaal is. Hier gaan wij de komende tijd mee aan de slag.

Omgevingsplan

We zijn bezig met een startnotitie voor het wijzigingsbesluit buitengebied zuidwest. De in de voorjaarsrapportage gememoreerde problemen rond de software voor het maken van het omgevingsplan zijn opgelost. We hebben andere software aangeschaft die wel functioneert.

Woningbouw

Per april 2024 tot en met 2030 zijn 1.254 woningen in het uitvoeringsprogramma wonen opgenomen. Dit hebben we gedaan om de doelstelling uit de programmabegroting van 1.150 woningen te halen. We hebben meer gepland dan 1.150 omdat de ervaring leert dat er ook altijd projecten uitvallen. De doelstelling van 1.150 woningen is overeengekomen in de regionale woondeal. We maken vorderingen bij het realiseren van dit programma. Dit is te volgen via het dashboard woningbouw. We lichten er hier een aantal projecten uit.

3. Economie

Nieuwe Programma Economie in uitvoering

Het nieuwe sociaal-economisch beleid (Programma Economie) is in mei door de raad vastgesteld.

Wij gaan aan de slag met de volgende opgaven:

1. Anticiperen op een krappe en krimpende arbeidsmarkt.
2. Zorgen voor een wendbare en weerbare beroepsbevolking.
3. Zorgen voor meer toekomstgerichte wendbare en groeiende werkgevers met impact.
4. Vergroten attractiviteit van ons vestigingsklimaat.

Programma recreatie & toerisme in uitvoering

De kansenkaart hebben wij inmiddels vastgesteld. De benodigde middelen voor uitvoering en capaciteit zijn opgenomen in de Perspectiefnota 2025. Ook werken we aan een herijking van taken voor publiek private marketingorganisaties.

Regiodeal Zuidwest Friesland verder uitgewerkt

We werken aan het opstellen van een convenant met het Rijk om de toegekende middelen beschikbaar te krijgen voor het kunnen uitvoeren van projecten. Verder werken we aan een programmaplan en samenwerkingsovereenkomst. Het streven is het convenant in oktober te ondertekenen. Besluitvorming over de andere stukken is voorzien in december 2024.

Onderzoek Lelylijn loopt

In mei 2024 heeft de raad het rapport "Denkrichtingen voor het Ontwikkelperspectief NOVEX Lelylijn" besproken en zienswijzen vastgesteld. Later dit jaar volgen nog rapportages over de bereikbaarheid, eindrapportage ontwikkelperspectief, internationale betekenis Lelylijn en de effecten op de brede welvaart. Raden en staten van de betrokken gemeenten en provincies krijgen in oktober de mogelijkheid om zienswijzen op de rapporten in te dienen.

4. Leefbaarheid en onderwijs

Eigen vervoer en openbaar vervoer

We geven uitvoering aan de vastgestelde verordening leerlingenvervoer. Waar dit mogelijk is, bespreken wij met ouders van kinderen in hoeverre zelfstandigheid en zelfredzaamheid in het leerlingenvervoer mogelijk is. Op deze manier stimuleren wij om gebruik te maken van eigen vervoer of openbaar vervoer.

Bibliotheek

In het najaar van 2024 besluit de raad over het nieuwe beleidsplan bibliotheken 2025-2028. In het voorliggend beleidsplan zijn ambities op het gebied van leesvaardigheid en digitale vaardigheden opgenomen. Het beleidsplan focust zich op het versterken van het bibliotheekwerk in aanloop naar de gemeentelijke zorgplicht die vanaf 2026 wordt opgenomen in de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob). De eerder aangekondigde wetswijziging is uitgesteld.

Onderwijshuisvesting

De gemeente heeft voor de komende jaren een grote opgave op gebied van onderwijshuisvesting. Veel schoolgebouwen zijn 40 jaar of ouder en toe aan renovatie of nieuwbouw. Daarnaast was het huidige huisvestingsplan verlopen. Om die reden is er gewerkt aan een nieuw Integraal Huisvestingsplan (IHP) die in april 2024 door de raad is vastgesteld. Vervolgens is gestart met het opstellen van het uitvoeringsprogramma 2026-2041 waarin alle scholen die binnen de scope van het IHP vallen in een meerjarenprogramma van 16 jaar worden geagendeerd voor (ver)nieuwbouw en/of renovatie. Dit programma wordt eind 2024 voorgelegd aan de raad.

5. Sociaal domein

Subsidie Inwoners

Er wordt invulling gegeven aan het fonds 'cofinanciering van inwonersinitiatieven'. Doel van het fonds is om via cofinanciering inwonersinitiatieven te ondersteunen die niet passen binnen het huidige gemeentelijk financierings- of subsidiebeleid. Dit jaar worden ook verschillende acties gestart om inwoners te informeren over de verschillende gemeentelijke subsidie mogelijkheden. We doen dit in samenwerking met het Sociaal Werk De Kear. Doel van beide activiteiten is een breder aanbod, een betere bekendheid en het stimuleren van inwonersinitiatieven. Er zijn tot nu toe zeven aanvragen toegekend in 2024.

Jeugd Maatwerkvoorzieningen

Hervormingsagenda Jeugd

De landelijke invulling en uitrol van de vastgestelde Hervormingsagenda Jeugd heeft als gevolg van de vorming van een nieuwe kabinet vertraging opgelopen. We zijn in afwachting van de uitkomst van gesprekken tussen het kabinet en de VNG over de koers en op welke termijn de verschillende onderwerpen uit de Hervormingsagenda worden uitgerold.

Regiovisie

Ondanks de haperingen in het proces zijn we in De Fryske Marren en de Regio volop bezig met het invullen van de Hervormingsagenda en de Regiovisie en zien we positieve ontwikkelingen.

We zijn als De Fryske Marren met Sociaal Domein Fryslân en de andere gemeenten in gesprek over de keuzes binnen de uitvoeringslijnen binnen de Regiovisie. Het gaat dan over:

- samenwerking, onderwijs, gemeenten en jeugdhulp;
- inzet ervaringsdeskundigen;
- versterking gebiedsteams en de kind- en jeugdbeschermingsketen;
- aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties.

Jeugdbescherming

Het uitvoeringsplan van het integrale veiligheidsbeleid is vastgesteld door het college en wordt uitgevoerd. Het aantal jeugdbeschermingstrajecten (ondertoezichtstellingen) neemt toe. Het inzetten van een jeugdbeschermingstraject, als laatste middel, is niet wenselijk voor de betrokken jeugdigen en de gezinnen. We ontwikkelen een programma om dit aantal terug te dringen. Met Sociaal Domein Fryslân en de andere Friese gemeenten zijn we in gesprek over het versterken van de gebiedsteams en de kind- en jeugdbeschermingsketen en de samenwerking op het gebied van jeugdhulp.

Gezondheidszorg

Naast een gezonde fysieke leefomgeving is een sterke sociale basis cruciaal voor meedoen en welbevinden van onze inwoners. De sociale basis gaat om wat mensen samen doen, de gemeenschap. Samen leven, wonen, werken en recreëren. We ontwikkelen in 2024 een visie en een uitvoeringsplan voor versterking van de sociale basis. Dit is een vereiste in het kader van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en gaat hand in hand met de ontwikkelingen met betrekking tot de koers sociaal domein.

Prognose rekeningsaldo 2024

In de tabel hieronder ziet u de prognose voor het rekeningresultaat 2024.

Bedragen € 1.000

Omschrijving	Prognose 2024	v/n
Saldo Voorjaarsrapportage 2024	-725	n
Startsaldo 2024	-725	n
Meicirculaire 2024	2.702	v
Raadsbesluit bevrozing huurverhoging	-13	n
Reeds genomen raadsbesluiten	2.689	v
Afwijkingen najaarsrapportage 2024		
Programma 1 – Bestuur en organisatie	50	v
Programma 2 – Ruimte	-82	n
Programma 3 – Economie	165	v
Programma 4 – Leefbaarheid en onderwijs	410	v
Programma 5 - Sociaal domein	-2.676	n
Algemene dekkingsmiddelen	1.404	v
Afwijkingen najaarsrapportage 2024	-729	n
Prognose rekeningresultaat 2024	1.235	v

Bijgaand treft u de Najaarsrapportage 2024. Deze rapportage laat een prognose rekeningresultaat 2024 zien van positief € 1.235.000. Ten opzichte van het bij de voorjaarsrapportage gepresenteerde verwachte saldo van negatief € 725.000, is dit een stijging van € 1.960.000. In deze rapportage verwerken we reeds genomen raadsbesluiten en wordt aan de raad voorgesteld om afwijkingen op investeringskredieten te autoriseren. Daarnaast laten wij de raad nieuwe eenmalige kredieten autoriseren om de inkomsten en uitgaven met betrekking tot specifieke uitkeringen op te nemen in de begroting. De stijging in het verwachte saldo ontstaat met name door het positieve effect van de meicirculaire 2024 en het voordeel op de opvang van Oekraïners, dit voordeel was in 2023 meegenomen in het jaarrekeningresultaat. Daartegenover verwachten we in 2024 stijgende kosten van jeugdhulp in het programma Sociaal Domein en overschrijdingen op de bedrijfsvoeringsbudgetten.

Voor een specificatie van de afwijkingen verwijzen wij naar het genoemde programma. In bijlage 1 hebben wij een begrotingswijziging per productgroep opgenomen van deze posten. In bijlage 2 wordt een begrotingswijziging gepresenteerd waarin per specifieke uitkering vanuit het rijk wordt voorgesteld de inkomsten en uitgaven (budgetneutraal) te laten autoriseren. In bijlage 3 hebben we een overzicht opgenomen van de afwijkingen op de kredieten (waarvan het voorgestelde besluit is deze te autoriseren). De kredieten hebben geen invloed op het rekeningresultaat.

Leeswijzer

Conform de vastgestelde financiële verordening betreft dit een rapportage over de eerste acht maanden van het lopende boekjaar met een vooruitblik richting het einde van het jaar. Dit doen wij aan de hand van de in de programmabegroting opgenomen doelstellingen per programma. Wij rapporteren op hoofdlijnen en afwijkingen. Per productgroep lichten wij afwijkingen groter dan € 100.000 toe. Bij investeringskredieten lichten wij afwijkingen groter dan € 50.000 toe. Evenals voorgaande jaren nemen we allen de beïnvloedbare kosten mee in de rapportage. Hier en daar zijn ook kleinere afwijkingen benoemd indien wij dit interessant vinden voor de raad.

U vindt in hoofdstuk 2 de programmaverantwoording. De opbouw binnen de programma's volgt de begroting 2024 en is als volgt:

- a. Hoofddoelstelling programma (missie)
- b. Subdoelstellingen
 - 1. Uitvoering beleid t.o.v. doelstelling
 - 2. Afwijkingen t.o.v. begroting (>€ 100.000)
 - 3. Afwijkingen benoemen investeringskredieten (10% met minimum € 50.000)
 - 4. Projecten vanaf € 1 mln.
- c. Tabel geprognosticeerde afwijkingen 31/12/2023 op begroting per productgroep
- d. Tabel geprognosticeerde afwijkingen 31/12/2023 op investeringen

Daarna rapporteren we in hoofdstuk 3 over programmaoverstijgende onderwerpen. In dit hoofdstuk komen de algemene dekkingsmiddelen en enkele bedrijfsvoeringsaspecten aan bod.

Programma's

1. Bestuur en organisatie

Hoofddoelstelling:

Besturen kun je niet alleen; hiervoor is verbinding nodig tussen de gemeenschap, de gemeenteraad, het college en de gemeentelijke organisatie. Een goede samenwerking staat hierbij voorop en is belangrijk bij de uitvoering van onze taken. We wonen en werken in een gemeente met veel mogelijkheden. Waar je volop de ruimte hebt en krijgt; om te ondernemen, te wonen en om je te vermaken. We hebben oog voor de mensen om ons heen en vinden dat iedereen mee moet kunnen doen. Met als doel om De Fryske Marren samen nog kleurrijker, nofliker en actiever te maken.

1.1 Bestuur

Doelstelling:

De meerjarenvisie 'Brede welvaart voor De Fryske Marren, visie tot voorbij 2030' geeft kleuring aan het te ontwikkelen beleid voor de toekomst.

Op 1 juni 2022 is de meerjarenvisie 'Brede welvaart voor De Fryske Marren, visie tot voorbij 2030' vastgesteld. De SDG's zijn een vast onderdeel geworden van P&C-cyclus documenten en de voorstellen die aan het college en de raad worden voorgelegd.

In de komende periode gaan we de kennis en de praktische uitwerking van en over brede welvaart en SDG's verder borgen. Met als doel dat beide ons nog meer gaan helpen duiding en richting te geven, zodat we concrete stappen zetten om de toekomstvisie verder te implementeren.

Doelstelling:

Er is behoefte aan een andere wijze van samenwerking tussen de verschillende gremia. In die doorontwikkeling willen we stappen blijven zetten.

Voor realisatie van deze doelstelling is een transparante en open communicatie een belangrijke voorwaarde. Dit wordt voortgezet in lijn met de resultaten uit de heisessies van raad en college in 2022 en 2024. Hiervoor is in diverse overlegstructuren permanent aandacht in het kader van de verbetering van de onderlinge samenwerking tussen raad en college.

Doelstelling:

We vinden een goede samenwerking met onze inwoners en ondernemers belangrijk en willen geen belangrijke besluiten nemen, zonder te weten hoe onze inwoners hierover denken.

Uitdaagrecht & Participatie

In juli 2024 heeft het college de beleidsregels voor het uitdaagrecht vastgesteld. Deze beleidsregels vormen een nadere uitwerking van de Inspraak- en Participatieverordening en bieden inwoners die gebruik willen maken van dit recht meer helderheid over de vereisten waaraan een aanvraag moet voldoen. Om

die procedure zo eenvoudig mogelijk te houden, hebben wij de spelregels voor onze inwoners op een rijtje gezet. Hiermee is ook duidelijk geworden wat inwoners van de gemeente mogen verwachten na het indienen van een aanvraag.

Doelstelling:

Jongeren meer betrekken bij gemeentelijke thema's om hun bewustwording op het functioneren van ons bestuur te vergroten.

Jeugdparticipatie

Het 'plan van aanpak jeugdparticipatie' is in ontwikkeling. Met de raads werkgroep jeugd vindt afstemming en samenwerking plaats over de rol van de gemeenteraad in het lopende en toekomstige proces om jongeren kennis te laten maken met wat de gemeente doet. De gemeenteraad organiseert in samenwerking met Tienkip projectdagen om jongeren wegwijs te maken in de lokale democratie en hun maatschappelijke betrokkenheid te vergroten.

Doelstelling:

Een slagvaardige organisatie; de focus ligt op verbinding en samenwerking en we zetten in op kwaliteitsverbetering.

Rekenkamer De Fryske Marren

De resultaten van het onderzoeksrapport Bezwaren in de Fryske Marren worden in de besluitvormende raad van 2 oktober 2024 behandeld. De Noordelijke rekenkamer heeft het initiatief genomen om een aanvullend onderzoek over toezicht en handhaving energiebesparingsplicht te initiëren voor de gemeenten in de drie noordelijke provincies, naast het landelijke DoeMee-onderzoek over dit onderwerp. Aan dit onderzoek neemt de rekenkamer De Fryske Marren ook deel. De resultaten komen eind 2024 beschikbaar en worden meegenomen in de presentatie van de uitkomsten van het landelijke DoeMee-onderzoek 2024.

De rekenkamer is voornemens om een onderzoek naar de instandhouding van Kapitaalgoederen van de gemeente De Fryske Marren op te starten. Aan de hand van het door de rekenkamer opgestelde onderzoeksplan zijn drie onderzoeksbureaus gevraagd een onderzoeksvoorstel met offerte uit te werken. De rekenkamer bepaalt in het najaar welk bureau het onderzoek gaat uitvoeren.

Collegeonderzoeken Klachtenprocedure & Schuldhulpverlening

In reactie op de collegeonderzoeken naar de klachtenprocedure en schuldhulpverlening in respectievelijk 2022 en 2023, zijn de betrokken teams in de daaropvolgende periodes actief bezig geweest met verbeteracties. De bevindingen van de onderzoeken hebben geleid tot gerichte inspanningen van de teams gedurende 2023 en 2024. Voorbeelden hiervan zijn: opstellen proces, jaarplanning en aanpassingen in verantwoording klachtenjaarverslag en de doorontwikkeling van (vroeg signalering) rapportages en opzetten nazorgproject voor schuldhulpverlening.

Huisvestingsplan voor centrale huisvesting van bestuur en organisatie op Herema State

De aanbesteding is inmiddels afgerond en het werk is gegund aan aannemer Van Wijnen uit Gorredijk. De bouwvergunning is verstrekt op 10 september. Medio oktober zal de aannemer in lijn met de planning starten met de uitvoering.

Doelstelling:

Zicht houden op de uitvoering van bij verbonden partijen ondergebrachte gemeentelijke taken door implementatie van de Nota verbonden partijen 2022 'In gezamenlijkheid sturing geven aan samenwerken'.

De Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) is met ingang van 1 juli 2022 op een aantal punten gewijzigd. Een aantal van deze wijzigingen gelden van rechtswege en zijn op 1 juli 2022 in werking getreden. De overige onderdelen leiden tot een aantal verplicht op te nemen onderdelen in de bestaande gemeenschappelijke regeling. Hiervan heeft de wetgever gesteld dat deze wijzigingen voor 1 juli 2024 moeten plaatsvinden.

De raad is in juni 2024 door middel van een raadsmemo op de hoogte gebracht van de stand van zaken per gemeenschappelijke regeling. Hierin is opgenomen dat de FUMO de datum van 1 juli 2024 niet heeft gehaald. Naar verwachting is de gemeenschappelijke regeling FUMO begin 2025 gewijzigd. Recreatieschap Marrekrite heeft nog geen definitieve planning, met betrekking tot de benodigde aanpassingen die vanuit de Wgr moeten plaatsvinden, afgegeven. Dit in afwachting van de uitkomsten van het onderzoek naar/advies over de toekomst van de Marrekrite (Marrekrite toekomstbestendig).

In het vierde kwartaal wordt de raad wederom op de hoogte gebracht door middel van een raadsmemo.

1.2 Dienstverlening en communicatie

Doelstelling:

Doorontwikkeling van onze dienstverlening in lijn met de dienstverleningsvisie 2022-2026 'Tsjinstferliening, ús nammekaartsje'.

We werken aan de doorontwikkeling van onze dienstverlening, die we hieronder nader toelichten. Het doel is om online via verschillende kanalen goed zichtbaar en toegankelijk te zijn voor onze inwoners.

Werken op afspraak

Dit is begin dit jaar geïmplementeerd en heeft als resultaat dat inwoners online of via de aanmeldzuil in het gemeentehuis een afspraak maken op het tijdstip dat hen schikt. Het doel is dat inwoners sneller en beter worden geholpen. Inmiddels zijn de aanmeldzuilen in de servicepunten Balk en Lemmer geplaatst. Werken op afspraak werkt op zich goed. Inwoners kunnen op het door hen gekozen tijdstip bij de balie terecht. Sommige inwoners vinden het nog lastig om online een afspraak te maken en bellen hierover de gemeente. Vanuit het KCC helpen wij deze inwoners met het maken van een afspraak. Door het werken op afspraak wordt het werk aan de balies gelijkmatiger verdeeld en voorkomt dit lange wachtrijen. Dit wordt over het algemeen als positief ervaren.

Track en trace functie

Op dit moment wordt er landelijk gewerkt aan een track en trace-functie voor inwonersaanvragen, dit heet 'Mijn Zaken'. Onze gemeente is hierin een pilotgemeente. Dit biedt inwoners altijd inzicht in het verloop en de status van hun aanvraag. Het prototype is inmiddels gereed en wordt getest en gaat naar verwachting in het vierde kwartaal live.

Terugbelnotities

We hebben aandacht voor de afhandeling van terugbelnotities en monitoren de vooruitgang. Het percentage was in 2023 77 % en is gedaald naar (1-1-24/1-9-2024); 73 %. De norm is 80% afhandeling van een terugbelnotitie binnen twee werkdagen en deze norm is dus niet gehaald. Dit heeft continu onze aandacht. In totaal zijn er in de periode van 1 januari 2024 tot 1 september 2024 8.437 terugbelnotities afgehandeld. Waarvan 6.151 binnen de norm van 2 dagen (73%) en 2.286 (27%) buiten de norm.

Stimuleren en vergroten digitale vaardigheden van inwoners

Sociaal werk De Kear en de bibliotheek werken samen om onder andere inwoners digitaal vaardiger te maken. Hierbij is aandacht voor het stimuleren en vergroten van de digitale vaardigheden. Daarnaast helpen we ook medewerkers met hun digitale vaardigheden. Er is een nulmeting uitgevoerd binnen de organisatie waarvan de uitkomsten gebruikt worden om trainingen voor hen op maat te maken.

Digitale dienstverlening

We zien een enorme stijging van inwoners die gebruik maken van digitale aanvragen. De doelstelling is dat voor 31 december 2024 80% van de aanvragen/producten digitaal ingediend kan worden en we zitten nu op bijna 77% (133 van 174 in kaart gebrachte producten zijn nu digitaal).

Daarnaast maken we gebruik van eDiensten binnen Burgerzaken en maken we inmiddels ook gebruik van eDiensten in het Sociaal Domein. Bij een eDienst wordt het product van aanvraag tot en met archivering digitaal afgehandeld. Daarnaast maken we steeds meer gebruik van e-formulieren, een digitale aanvraagmogelijkheid via de website.

Burgerpeiling 2024

In 2019 is er voor het eerst een peiling gehouden. Dit voorjaar is de burgerpeiling volgens plan opnieuw uitgevoerd. Aan 2.500 inwoners van 18 jaar en ouder is gevraagd naar hun tevredenheid op de vier maatschappelijke thema's: woon- en leefomgeving, relatie inwoner-gemeente, gemeentelijke dienstverlening en zorg & welzijn. 583 respondenten hebben de vragenlijst ingevuld. De resultaten van de burgerpeiling worden met de raad gedeeld.

Wisselwerk

De Participatie- en inspraakverordening is inmiddels vastgesteld door de gemeenteraad. In lijn daarmee proberen we inwoners zo vroeg mogelijk te betrekken bij initiatieven van de gemeente en ondersteunen we waar het kan initiatieven van inwoners. Wat we daarin van inwoners vragen willen we zelf ook uitdragen. We horen, zien en spreken elkaar en gaan respectvol met elkaar om.

Communicatiebeleid

De gemeenteraad heeft de communicatiestrategie 'Us gezicht' ter kennisgeving ontvangen. De doelstelling van de communicatiestrategie is om de verbinding met iedereen die betrokken is bij onze gemeente te versterken. Dit doen we aan de hand van de pijlers 'zichtber, minsklik en werkenber'. De implementatie van de communicatiestrategie en het opstellen en uitvoeren van het uitvoeringsprogramma vindt de komende periode plaats.

Doelstelling:

Wij gaan een nieuw ambitieus en actief Frysk taalbeleid ontwikkelen, dat ook impact heeft buiten de gemeentelijke organisatie zelf.

Wy binne op dit stuit dwaande mei it opstellen fan nij Frysk taalbeleid. De startnotysje mei útgongspunten is op 19 juny 2024 troch de ried fêststeld. De ynhâld fan it beleid wurdt op dit stuit útwurke en nei ferwachting wurdt it definitive stik yn it neijier fan 2024 foar fêststelling foarlein oan de ried.

1.3 Openbare orde en veiligheid

Doelstelling:

We willen de lokale veiligheid in onze gemeente tenminste op hetzelfde niveau houden of verbeteren.

Het college heeft in juli het Uitvoeringsplan veiligheid 2024-2026 vastgesteld en ter kennisgeving aan de raad gestuurd. Dit plan is een uitwerking van het Integraal veiligheidsplan 2024-2028, dat in maart door de raad is vastgesteld. Met deze plannen hebben we de koers, prioriteiten en actiepunten voor de komende jaren helder. We blijven onverminderd werken aan het behoud en waar mogelijk verbeteren van de veiligheid van onze inwoners en bezoekers. Hierbij hebben we extra aandacht voor onze jeugd en de thema's ondermijning, cyberveiligheid en de complexe zorg- en veiligheidsproblematiek.

Informatieveiligheid

Informatieveiligheid wordt steeds belangrijker en omvangrijker voor onze organisatie. Door digitalisering, nieuwe wetgeving en strengere eisen op het gebied van informatieveiligheid stijgen de te nemen maatregelen en auditlasten.

Baseline informatieveiligheid Overheid (BIO)

De organisatie ligt op schema met de implementatie van de resterende BIO-maatregelen. Deze maatregelen zijn vastgelegd in het BIO-actieplan, en de voortgang wordt, conform de planning- en controlcyclus, regelmatig gerapporteerd.

Cyberbeveiligingswet (NIS2-richtlijn)

In Nederland zal de NIS2-richtlijn geïmplementeerd worden in de vorm van de Cyberbeveiligingswet. Op het moment dat de Cyberbeveiligingswet wordt aangenomen, zal deze de huidige Wet beveiliging netwerk- en informatiesystemen (met de BIO als normenkader) vervangen.

Verantwoordingsproces (ENSIA)

Het verantwoordingsproces van de ENSIA is verder uitgebreid in opdracht van de Rijksoverheid. Het aantal registraties waarvoor de organisatie verantwoording moet afleggen, is met 40 procent toegenomen. Dit jaar wordt de toetsing van de registraties uitgevoerd op de aspecten opzet, bestaan en werking.

Algemeen

Financiële afwijkingen

Bedragen € 1.000

Afwijkingen programma 1	Bedrag	v/n
1.2 Dienstverlening en communicatie		
Verkiezingen	-65	n
Leges Burgerzaken	115	v
Totaal	50	v

Verkiezingen

In juni 2024 hebben wij de Europese verkiezingen gehad. Het beschikbare budget is de afgelopen jaren niet aangepast op basis van de gestegen kosten. Dit betreft met name toename van de kosten van drukwerk, bezorging van stempassen en kandidatenlijsten en de vergoeding van stembureauleden. Wij verwachten een overschrijding van het budget van € 65.000. Een analyse van de stijgende kosten zal mogelijk leiden tot een aanmelding in de Perspectiefnota 2026.

Diverse leges Burgerzaken

Wij verwachten hogere inkomsten van de leges op rijbewijzen, burgerlijke stand en met name reisdocumenten. Bij de laatste is sprake van een paspoortpiek die nog duurt tot en met 2028. Voor 2024 verwachten wij een overschot op de reisdocumenten van € 115.000.

Afwijkingen op kredieten

Bedragen € 1.000

Afwijkingen investeringskredieten en eenmalige budgetten	Bedrag	v/n	Afsluiten
Nieuw: Samenwerkende portalen 2024 Kosten*	-264	n	
Nieuw: Samenwerkende portalen 2024 Bijdragen*	264	v	
Totaal	-		
* Eenmalige budgetten tlv/tgv de reserve Onderhanden werk	-		

Samenwerkende portalen 2024

Gemeenten willen hun inwoners zo goed mogelijk helpen, of dat nou digitaal, telefonisch, via sociale media of aan de balie is. Het doel is een gebruiksvriendelijke klantervaring: gemakkelijk en efficiënt contact met de gemeente. Dat vraagt om een goede afstemming van alle communicatiekanalen. Een Omnichannel-strategie en MijnZaken onderdeel van MijnServices helpen daarbij. Gemeente De Fryske Marren heeft voor de verdere ontwikkeling van de samenwerkende portalen een subsidie van de VNG ontvangen. Van dit bedrag worden de ontwikkelkosten voor de leveranciers betaald voor de gemeenten die met ons samenwerken in het Open Web Concept.

2. Ruimte

Hoofddoelstelling:

De open ruimte van De Fryske Marren is door de grote diversiteit een unieke verblijfsruimte voor onze inwoners en gebruikers. We willen de open ruimte daarom zoveel mogelijk behouden. Bij plannen vormen de landschappelijke waarden de basis. Niettemin moeten ontwikkelingen mogelijk blijven, maar in balans met de ecologische en landschappelijke kwaliteit.

Driehoek Joure Zuid

In maart 2024 heeft de raad het besluit genomen om bij de invulling van de Driehoek Joure Zuid de komst van een mogelijk nieuw ziekenhuis en eventueel ketenpartners naar Joure te verkennen. De komende tijd gaan we verder met de ziekenhuizen in gesprek om nadere afspraken te maken over het vervolg. We starten een planologisch proces om de mogelijke ontwikkeling van het ziekenhuis in de omgevingsvisie te borgen. Hierdoor wordt uiteindelijk het voorkeursrecht op de gronden in de Driehoek Joure Zuid met drie jaar verlengd.

Zienswijze munitieopslag

Zoals wij in de voorjaarsrapportage hebben gemeld, hebben wij een zienswijze ingediend bij het Ministerie van Defensie. Deze zienswijze gaat over het plan van het ministerie van Defensie om in de weilanden bij Lemmer, Bantega, Echten en Oosterzee een mogelijke munitieopslag te realiseren. De zienswijzen worden betrokken bij de op te stellen plan MER.

In september 2024 volgen de voorlopige onderzoeksresultaten van de plan-milieueffectrapportage. Defensie gaat daarna met betrokken medeoverheden in gesprek over die resultaten en over mogelijke (voorlopige) voorkeursalternatieven.

Havengebied nabij centrum Lemmer

De raad heeft in juni een voorkeursrecht gevestigd voor het gebied Lemmer, Havenkom nabij de Sluisweg en Willemskade. Het doel hiervan is dat de gemeente in een vroeg stadium een strategie kan bepalen voor dit gebied en regie kan houden voor wat betreft de toekomstige ontwikkeling van dit gebied.

2.1 Wonen

Doelstelling:

De implementatie van de Omgevingswet vraagt een visie op onze ruimte, in de breedste zin van het woord. De Omgevingswet staat voor een goede balans tussen het benutten en beschermen van de fysieke leefomgeving. We zijn kritisch op het behoud van de cultuurhistorische, ruimtelijke en natuurwaarden in het bestaande landschap.

De Omgevingswet treedt op 1 januari 2024 in werking.

Omgevingsvisie

Met het oog op het vestigen van voorkeursrecht heeft de raad twee besluiten genomen over de omgevingsvisie. Het ene besluit in relatie tot de 'driehoek' in Joure. Het andere besluit in relatie tot het bedrijventerrein aan de Sluisweg in Lemmer.

Omgevingsprogramma's

De Omgevingswet heeft ook het instrument programma geïntroduceerd. Het is de bedoeling dat het beleid dat is vastgelegd in de omgevingsvisie onder andere in programma's doorwerkt. De afgelopen periode is gebleken dat de kennis over dit instrument nog niet optimaal is. Hier gaan wij de komende tijd mee aan de slag.

Omgevingsplan

We zijn bezig met een startnotitie voor het wijzigingsbesluit buitengebied zuidwest. De in de voorjaarsrapportage gememoreerde problemen rond de software voor het maken van het omgevingsplan zijn opgelost. We hebben andere software aangeschaft die wel functioneert.

Vergunningen

Vanaf 1 januari 2024 behandelen we de nieuwe aanvragen onder de Omgevingswet. Voor zowel de indieners van de aanvragen als de behandelend ambtenaren is dit nieuwe materie. Vooral de aan te vragen activiteiten binnen één aanvraag leverde vaak problemen op, maar door goed overleg over en weer en een flexibele opstelling hebben we deze problemen inmiddels achter de rug. Doordat het nieuwe, onbekende wetgeving was, bleef het aantal aanvragen ook achter ten opzichte van voorgaande jaren. Nu we halverwege het jaar zijn zien we dat de 'normale' aantallen weer worden gehaald. Wat verder opvalt is dat er veel gebruik wordt gemaakt van het instrument buitenplanse omgevingsplanactiviteit (Bopa) en dat het instrument wijziging omgevingsplan nauwelijks wordt gebruikt. De gemeenteraad heeft de eerste Bopa-aanvragen, waarvoor bindend adviesrecht geldt, behandeld.

Doelstelling:

Betaalbaar en toegankelijk wonen voor alle doelgroepen; dit vraagt om een planmatige of programmatische aanpak. Bouwen naar schaal en karakter, ook in de kleine(re) kernen (Build-to-order).

We werkten onze visie op wonen uit in het Volkshuisvestingsprogramma De Fryske Marren en de Uitvoeringsagenda Volkshuisvestingsprogramma De Fryske Marren. Beide documenten gaan uit van een programmatische aanpak. De raad verklaarde beide documenten in juli 2024 inspraakrijp. Naar verwachting vindt raadsbehandeling plaats in oktober 2024.

Een starterslening kan een instrument zijn om betaalbaar wonen voor meer inwoners toegankelijk te maken. De financiële effecten van een eventuele starterslening in De Fryske Marren vragen om een nadere uitwerking. Het vullen van een revolverend fonds met enige slagkracht vraagt om een aanzienlijke bijdrage. De condities waaronder een beroep kan gedaan worden op een eventuele starterslening en het doel en de effectiviteit van het instrument vragen om een nader gesprek met de raad. Wij bereiden een consulterend petear voor over dit onderwerp. In dit petear gaan wij dan met de raad de dialoog aan en sonderen we of de wens bestaat een dergelijke regeling voor starters op te tuigen. We streven er naar dit in Q4/2024 plaats te laten vinden.

Doelstelling:

Voorzien in wonen, zorg en welzijn voor ouderen en andere kwetsbare doelgroepen.

We zijn gestart met het opstellen van de wonen-welzijn-zorg visie. Via een breed traject van participatie met stakeholders is onze conceptvisie opgesteld. Deze leggen we in Q1 van 2025 ter besluitvorming aan de raad voor. Daarna stellen we een uitvoeringsagenda op.

Doelstelling:

Sturen op de woonruimteverdeling met als doel een evenwichtige, lokale woningmarkt.

Als de Wet versterking regie volkshuisvesting (Wvrv) in werking treedt, zijn gemeenten verplicht een urgentieverordening vast te stellen. Een dergelijke verordening borgt dat bij woningtoewijzing wettelijk bepaalde aandachtsgroepen voorrang krijgen. In Fries verband werken wij aan het opstellen van een regionale urgentieverordening. In het voorjaar zijn de uitgangspunten voor de verordening vastgesteld door de afzonderlijke colleges. Daarna is gewerkt aan het opstellen van de conceptverordening. De gemeenteraad is bevoegd om de urgentieverordening vast te stellen. Door de komst van het nieuwe kabinet en vertraging in de vaststelling van de Wvrv koersen wij op inwerkingtreding van de verordening op 1 januari 2026.

Een huisvestingsverordening wordt vooral gemaakt om huurwoningen tot een bepaalde huurprijsgrens toe te wijzen. Een dergelijke verordening mogen wij invoeren als er sprake is van schaarste. Daarom hebben wij een schaarste-onderzoek gedaan. Op grond van de uitkomsten van dit onderzoek moet een nadere afweging plaatsvinden of dit instrument passend is voor De Fryske Marren. Wij verwachten de raad in Q4/2024 via actieve informatie over de resultaten en de conclusies op grond van het schaarste-onderzoek te informeren.

Doelstelling:

Zorg voor kwalitatief goede huisvesting en het creëren van een goed vestigings- en bedrijfsklimaat voor onze ondernemingen.

Voor een economische vitale gemeente is er een visie nodig op de huisvesting van internationale werknemers. Kort voor de zomer zijn wij gestart met het opstellen van de visie. Dit is door andere, prioritaire dossiers vertraagd. Voorop staat dat werknemers recht hebben op goede huisvesting.

Op grond van de Wet goed verhuurderschap hebben wij per 1 juli 2023 een meldpunt ingericht. Hier kunnen huurders of woningzoekenden (anoniem) terecht met vragen of klachten over het gedrag van hun verhuurder. Tot op heden hebben we één verzoek via dit meldpunt ontvangen. Na beoordeling bleek dat de inhoud van het verzoek geen betrekking had op de Wet goed verhuurderschap.

Doelstelling:

Grip houden op gronduitgifte.

In juli is het nieuwe grondbeleid door de raad vastgesteld. Daarin is omschreven op welke wijze wij regie voeren op de gronduitgifte en verwerving van gronden. Ook is het instrumentarium beschreven dat het college heeft om actief een rol te kunnen spelen bij de verwerving van gronden. In het Volkshuisvestingsprogramma De Fryske Marren is beschreven hoe wij woningzoekenden een betere startpositie op de woningmarkt willen geven.

Doelstelling:

Ontwikkelen van de gemeente door het realiseren van woningbouwprojecten.

Per april 2024 tot en met 2030 zijn 1.254 woningen in het uitvoeringsprogramma wonen opgenomen. Dit hebben we gedaan om de doelstelling uit de programmabegroting van 1.150 woningen te halen. We hebben meer gepland dan 1.150 omdat de ervaring leert dat er ook altijd projecten uitvallen. De doelstelling van 1.150 woningen is overeengekomen in de regionale woondeal. We maken vorderingen bij het realiseren van dit programma. Dit is te volgen via het dashboard woningbouw. We lichten er hier een aantal projecten uit.

Hof fan Lemmer

Op 29 mei 2024 stelde de gemeenteraad het bestemmingsplan 'Lemmer – Hof fan Lemmer' vast. Dit plan voorziet aan de noordkant van Lemmer in een uitbreiding met maximaal 205 woningen. Ook is in het plan een zonnepark opgenomen bij de rioolwaterzuiveringsinstallatie. Het gaat om de bouw van overwegend twee-onder-een kap woningen, vijf waterwoningen en een woongebouw. We zijn in gesprek met de projectontwikkelaar om binnen de kaders van het bestemmingsplan het aantal woningen te verhogen en daarbij een aantal kavels kleiner te maken. Het bestemmingsplan is inmiddels onherroepelijk en is onderdeel geworden van het tijdelijke omgevingsplan van onze gemeente.

Joure-Park Sevenwolden

Met ingang van 22 december 2023 lag gedurende zes weken het ontwerpbestemmingsplan 'Joure - Park Sevenwolden' ter inzage met zienswijzenmogelijkheid. Het plan wordt begrensd door de eerste fase van het plan Sevenwolden, woonpercelen aan de Harddraversweg en Omkromte en biedt ruimte voor de bouw van 53 woningen in verschillende categorieën. We verwachten in Q4 een voorstel te doen over de vaststelling van het bestemmingsplan en de daartegen ingebrachte zienswijzen. We doen dan ook een voorstel voor de grondexploitatieopzet en het kredietvoorstel voor de realisatie van het plan.

Joure Wyldehoarne 4

De aanbesteding van Wyldehoarne 4 – Joure (eerste fase) is afgerond. Naar verwachting vangt het bouwrijp maken van dit plan (voor circa 136 woningen) na de zomervakantie aan. Het is nog niet bekend wanneer de particulier te bebouwen kavels in de verkoop komen.

Build to order Tjerkgaast

Het project "Build to order" in Tjerkgaast omvat een programma van 5 vrijstaande koopwoningen en twee half vrijstaande woningen voor de sociale huurvoorraad. De provincie is akkoord met de ontwerp, maar wil wel dat wij de groenstrook die daarin is opgenomen, juridisch borgen. Dit kunnen wij doen met een voorschrift aan de vergunning.

Build to order Ouwsterhaule

Het afgelopen jaar is in samenwerking tussen direct aanwonenden, Plaatselijk Belang, Dynhus en gegadigden voor aankoop van een kavel een ontwerp gemaakt voor nieuwbouw in Ouwsterhaule. Het ontwerp bestaat uit 25 woningen waarvan 6 sociale huurwoningen, 11 vrijstaande woningen en 8 half vrijstaande woningen. Het definitief ontwerp is in mei 2024 door de raad vastgesteld.

Momenteel zijn we bezig met het uitvoeren van de onderzoeken voor de planologische procedure. Naar verwachting ronden wij deze procedure in Q1 2025 af.

Build to order Rotsterhaule – Sint Johannesga

Het project is in overleg met gegadigden, plaatselijk belang en omwonenden ontworpen. In totaal betreft het hier 33 woningen - 15 vrijstaande woningen, 10 half vrijstaande woningen en 8 rijwoningen. De raad heeft in zijn vergadering van 10 juli 2024 ingestemd met het schetsontwerp en het treffen van voorbereidingen voor de planologische procedure. Deze procedure wordt momenteel opgestart en we verwachten deze in Q2 2025 af te ronden.

Tegelijkertijd treden we in overleg met de huidige grondeigenaren om invulling te geven aan het terugkooprecht dat wij bij verkoop van de gronden in 2015 overeengekomen zijn.

Tramdijk-Oost fase 3 in Lemmer

Het plan Tramdijk-Oost fase 3 bestaat uit 64 woningen, waaronder sociale huur, vrijstaande en half vrijstaande woningen. Voor de bouwvak 2024 is het werk voor Tramdijk-Oost fase 3 aanbesteed. Na de bouwvak wordt het plangebied bouwrijp gemaakt. Vervolgens zullen wij in Q4 2024 of Q1 2025 de kavels gaan verloten.

Terherne Kameleondorp

Het project Kameleondorp in Terherne omvat 12 rug-aan-rug woningen en 14 rijwoningen, waarvan 3 sociale huurwoningen en de rest betaalbare koopwoningen. Hiervoor hebben we een intentieovereenkomst gesloten met de ontwikkelaar. De benodigde onderzoeken lopen nu.

Joure Rabobank en omgeving

Over de locatie van de Rabobank en directe omgeving in Joure lopen op dit moment gesprekken om de mogelijkheden voor appartementen te onderzoeken. Dit vervolgen we binnenkort.

Stand op 1 september 2024		
Aantal projecten	74	
Aantal verwachte woningen	1.523	
Aantal gerealiseerde woningen	463	30%
Aantal niet - gerealiseerde woningen	1.060	70%

Doelstelling:

De agrarische sector is een belangrijke pijler voor onze gemeente en kampt met vele uitdagingen. Samen met de sector zoeken we naar perspectief en oplossingen.

Fries programma Landelijk Gebied (FPLG)

Het kabinet heeft een streep gehaald door het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Echter, de doelen voor natuurherstel, reductie van stikstof en broeikasgassen, en waterkwaliteit blijven overeind. De komende tijd moet duidelijk worden hoe het Rijk hiermee wil omgaan en zal er ook meer duidelijkheid komen voor de rol van provincies en gemeenten. Wel heeft het demissionaire kabinet voor de zomer middelen beschikbaar gesteld voor de eerste maatregelpakketten uit het (inmiddels geschrapte) Transitiefonds. Uit deze tranche ontvangt de provincie Fryslân 180 miljoen euro, specifiek bestemd voor onder meer het Veenweideprogramma, investeringen in stikstofreductie door de landbouw, aanpak KPI-systematiek voor de landbouw, de bomen- en bossenstrategie en weidevogels. Een deel van de middelen is toegedeeld aan al lopende projecten (bijvoorbeeld voor het Veenweideprogramma). De provincie werkt de regelingen om de resterende middelen te verdelen in het najaar uit.

Actualisatie Provinciale Omgevingsvisie (POVI)

De Provincie Fryslân werkt aan de actualisatie van de POVI in samenwerking met belanghebbenden. In deze Provinciale Omgevingsvisie moeten alle ruimtelijke opgaven een plaats krijgen, waaronder ook de opgaven met betrekking tot landbouw. Wij participeren in dit traject en brengen de belangen van de gemeente in. In het najaar wordt de eerste voorontwerp van de POVI aan Provinciale Staten voorgelegd.

Doelstelling:

Met het Veenweide-programma 2021-2030 'Foarút mei de Fryske Feangreiden' wordt geprobeerd om te komen tot een duurzaam ontwikkelingsperspectief voor een aantrekkelijk en leefbaar veenweidegebied.

Financiering van het Veenweideprogramma

Het Demissionair kabinet heeft voor de zomer 46,6 miljoen euro beschikbaar gesteld uit de eerdergenoemde maatregelpakketten voor het Veenweideprogramma. Dit is een programma wat vanuit de bevoegdheid van provincie Fryslân is opgesteld. De toegekende middelen zijn bedoeld voor lopende gebiedsprocessen. Op dit moment is er in de Fryske Marren geen lopend gebiedsproces.

Funderingsloket

Op advies van de funderingstafel is het funderingsloket opgericht. Het doel hiervan is het beantwoorden van vragen van verontruste burgers en het begeleiden van gedupeerden van funderingsschade bij het onderzoek en herstel van hun fundering. Het loket draait sinds begin dit jaar en heeft al veel inwoners verder geholpen.

Doelstelling:

Inrichting van het energienetwerk van de toekomst

Vertraging uitbreidingsprogramma NuLelie Liander

In juni dit jaar heeft Liander aangegeven dat de grootschalige uitbreiding van het middenspanning netwerk (kabels en elektriciteitshuisjes) via 'project NuLelie' vertraging oploopt. Hierdoor worden problemen rondom de netcongestie later opgelost dan eerder aangegeven. Het college heeft hierover uitleg gekregen van Liander. Wij hebben Liander gevraagd inzichtelijk te maken wat de gevolgen zijn voor De Fryske Marren. Naar verwachting heeft Liander dit klaar in Q4 2024. Dan is het ook van belang de raad te informeren.

Wensen en bedenkingen Friese Energievisie

Afgelopen periode is er in Friesland gewerkt aan de Energievisie. De Energievisie legt de basis voor de ontwikkeling en realisatie van het energiesysteem van de toekomst 2030- 2050. De Raad heeft in juli wensen en bedenkingen meegegeven aan de Friese Energietafel. Provinciale Staten van de provincie Fryslân stellen eind 2024 de Energievisie vast.

Regioanalyse van het energiesysteem

De Fryske Marren en Heerenveen hebben samengewerkt aan de Regioanalyse omdat beide gemeenten gebruik maken van het onderstation van Oudehaske. Met behulp van de Regioanalyse is er gekeken naar ontwikkelingen (op het gebied van wonen, industrie, aardgasvrije woonwijken mobiliteit et cetera) en de impact op het energienetwerk. Met behulp van de analyse is inzichtelijk gemaakt waar er knelpunten

ontstaan en wat kansen zijn om deze op te lossen. Wij hebben een presentatie gekregen van de uitkomsten. Belangrijke uitkomst is dat de urgentie nu al hoog is, dit blijkt ook uit NuLelie. Om mogelijkheden te creëren is het van belang dit ook op kleine schaal te onderzoeken, bijvoorbeeld op het niveau van een bedrijventerrein of woonwijk. Binnenkort wordt er gekeken naar de start van een pilot op een bedrijventerrein binnen De Fryske Marren. Eind 2024 zijn de gevolgen van de vertraging van NuLelie inzichtelijk. Het is dan van belang de effecten onder de aandacht te brengen van de raad. Dit geldt ook vooral ook de oplossingsmogelijkheden als die er zijn.

380kV Viervelaten – Ens

We voeren gesprekken over mogelijke tracés van de uitbreiding van de 380kV-verbinding. Net als andere betrokken gemeenten dringen we aan op een zo logisch mogelijke combinatie met het tracé voor de eventuele Lelylijn.

Doelstelling: Huishoudens volledig op hernieuwbare energie			
			

Via het energieloket Tûk Wenjen hebben wij tot nu toe 89 subsidies Advies Eigen Woning en 57 vouchers voor aanvullende adviesdiensten verstrekt. We hebben via verschillende kanalen informatie verstrekt over energie besparen, verduurzamen, circulair bouwen en aardgasvrij maken van woningen. We werken aan de ontwikkeling van aanvullende diensten en producten, zoals het isolatieplan en ondersteuning bij aanvragen van subsidies.

Opwek hernieuwbare energie

De provincie werkt aan beleid voor grootschalige batterijopslag. DE Fryske Marren is betrokken bij de opstelling van het beleid door de provincie. De provincie wil inzetten op (mono)mestvergisting en De Fryske Marren participeert daarin. De verwachting is dat we de opwekdoelstellingen van de RES niet gaan behalen. Dit heeft gevolgen voor de uitvoering van het klimaatakkoord.

Doelstelling: De gebouwde omgeving is in 2030 voor 20% aardgasvrij en uiterlijk in 2050 voor 100% aardgasvrij					
					

In de warmtevisie 2022 zijn vier dorpen aangemeld als startdorp: Balk, Terherne, Elahuizen en Boornzwaag.

Intentieovereenkomst Eigen Warmte Balk

Zes partijen werken samen in het project 'Eigen Warmte Balk' (Energie Coöperatie Gaasterland, AVK plastics, Dynhus, dorpsbelang Balk Vooruit, ondernemersvereniging Eigenhaard/de Stikke en gemeente De Fryske Marren). Door het ondertekenen van de intentieovereenkomst door alle zes partijen, lijkt de aanleg van een warmtenet in Balk een stapje dichterbij. De intentieovereenkomst is gericht op de onderzoeksfase van het project Eigen Warmte Balk. Het project is afgelopen maanden bezig geweest met de uitrol van een aanpak om inwoners geïnteresseerd te krijgen voor een mogelijke aansluiting op het potentiële warmtenet.

Door de ondertekening heeft het project Eigen Warmte Balk een ontwikkelsubsidie gekregen van € 1 miljoen vanuit Energie Samen. Deze subsidie heeft als doel om energie-coöperaties te ondersteunen met middelen die nodig zijn in de ontwikkelfase van een warmtenet.

Terherne

Een onderzoek naar mogelijke warmteopslag is gedaan door het project 'Terherne aardgasvrij'. Het onderzoek is gedaan door vrijwilligers van de energie coöperatie 'de Poask' uit Terherne. Het doel hiervan is de haalbaarheid en betaalbaarheid van een flexibele warmteopslag te onderzoeken. Dit onderzoek heeft interesse gewekt bij verschillende externe partijen.

In Terherne doen we onderzoek naar aquathermie. Hier hebben we een Europese subsidie voor gekregen. Tijdens een bijeenkomst in Leuven heeft de gemeente goede inzichten gekregen in de haalbaarheid en betaalbaarheid van vergelijkbare projecten in zowel Friesland als in het buitenland. Er zijn afspraken gemaakt met verschillende organisaties om de casus van Terherne op korte termijn verder uit te werken.

Joure

De gemeente heeft op basis van de positieve grondhouding van JDE om restwarmte te leveren contact met de woningbouwcoöperatie over de mogelijke aansluiting van woningen op een warmtenet.

FIRAN (onderdeel van Alliander), een bedrijf dat infrastructuur voor warmte, koude, waterstof, duurzame gassen en zon- en windenergie ontwikkelt, realiseert en exploiteert, heeft interesse getoond om binnen Balk en Joure een warmtenet te ontwikkelen. In samenwerking met andere stakeholders.

Doelstelling:

Visie op rol gemeente over publiek eigendom van warmtenetten

In Q4 2024 doen wij de raad een voorstel over de gemeentelijke rol in beoogde warmtenetten.

Doelstelling:

Ontwikkelen van aquathermie als duurzame warmtebron

Missy Wetterwaarmte

De Missy wetterwaarmte ontwikkelt zich op het gebied van expliciete kennis over aquathermie. Het samenwerkingsverband lobbyt in Den Haag en Brussel voor extra middelen die de mogelijkheid voor aquathermie in onze regio laten toenemen. Dit lobbywerk is een continu proces en wordt uitgevoerd door alle organisaties gezamenlijk en in nauw overleg.

Vanuit de Missy is een koplopersgroep opgezet. Hierin zijn alle projecten in Friesland op het gebied van aquathermie aan elkaar gekoppeld voor een optimale kennisuitwisseling.

Doelstelling: Het vergroten van de biodiversiteit in de gemeente								
								

Meetlat biodiversiteit/monitoring biodiversiteit

Bermen buiten de bebouwde kom binnen de Fryske marren

In het voorjaar is een nulmeting van de Nectarindex uitgevoerd in de bermten waar we al een aantal jaren ecologisch bermbeheer doen. Deze meting geeft aan hoe de bermten bijdragen aan het behoud van insecten, vlinders en inheemse planten. Hoe hoger de nectarindex hoe meer nectar er gedurende het jaar in potentie te halen is voor vlinders en andere insecten. Dit najaar beoordelen we hoe we de wijze, tijdstip en frequentie hierop moeten aanpassen om de nectarindex te vergroten.

Nulmeting Lemmer noord

Met het oog op groenrenovatie hebben wij dit voorjaar en deze zomer een nulmeting in Lemmer Noord uitgevoerd op basis van de meetlat biodiversiteit. Deze meting geeft weer wat de huidige staat is qua biodiversiteit. Per fase is gekeken wat de score is op de meetlat biodiversiteit. Het eindoordeel is voor alledrie fases onvoldoende. Dit biedt kansen voor verbetering.

We meten weer na de realisatie van de groenrenovaties. Dit zal naar verwachting in het voorjaar van 2027 plaatsvinden als de beplanting al wat is gegroeid.

Gebiedsplan invasieve exoten

We werken aan het gebiedsplan invasieve exoten. Dit plan beschrijft het beheren en bestrijden van invasieve land- en waterplantensoorten t/m 2030, zoals de Japanse duizendknoop en de Berenklaauw. We sturen dit plan in oktober naar de provincie. Dit met het oog op de verantwoording van de subsidie die wij hebben ontvangen.

Verspreidingsonderzoek rode Amerikaanse rivierkreeft

De raad heeft € 50.000 beschikbaar gesteld voor het bestrijden van de Amerikaanse rivierkreeft. Daarvan hebben we € 12.000 benut om samen met het wetterskip onderzoek te doen. We onderzochten de afgelopen vier maanden locaties waar we preventieve maatregelen kunnen realiseren. Een voorbeeld van een preventieve maatregel is het omvormen van beschoeide oevers naar natuurvriendelijke oevers. Hier is veel meer budget voor nodig dan de € 38.000 die resteert. Op dit moment doet het Wetterskip nader onderzoek. Samenwerking met het Wetterskip is nodig omdat het probleem zich anders van het ene water naar het andere water verplaatst. We hebben het project on hold gezet in afwachting van nieuwe ontwikkelingen en een inventarisatie van Wetterskip Fryslân. Wij informeren de raad bij de voorjaarsrapportage 2025.

Subsidieregeling groen- en blauwe maatregelen

De subsidieregeling groen- en blauwe maatregelen wordt verstrekt voor de volgende maatregelen: aanleg groene daken, afkoppelen van dak-/erf verhardingen, aansluiten regenton, regenwateropvang of -infiltratiemodule en het toepassen voor regenwatergebruiksinstallatie. In de periode van 1 januari 2024 tot 1 augustus 2024 zijn 63 subsidieaanvragen groene en blauwe maatregelen toegekend, voornamelijk voor regentonnen.

Onderzoek biodiversiteit op de begraafplaatsen

Biodiversiteit heeft een hoge toegevoegde waarde voor het verbeteren van de leefomgeving. Biodiversiteit is gunstig voor de natuur en de menselijke gezondheid, zowel fysiek als mentaal en sociaal. In overeenstemming met de Groenvisie willen we meer biodiversiteit terugwinnen in de leefomgeving en dus ook op begraafplaatsen. Begraafplaatsen bieden een geschikte locatie voor het vergroten van de

biodiversiteit, vanwege hun waarde als ‘stepping stones’ voor meerdere soorten flora en fauna. ‘Stepping stones’ vormen een verbinding voor flora en fauna tussen verschillende gebieden met natuurlijke waarden. Het in de voorjaarsrapportage genoemde en door studenten uitgevoerde onderzoek beschrijft hoe er een biodiversiteitsversterking behaald kan worden op onze 15 gemeentelijke begraafplaatsen. Uit de resultaten is de volgende conclusie gekomen:

- het aanbrengen/ omvormen tot een bloemweide
- het planten van stinzenflora, en
- het omvormen tot natuurvriendelijke oevers,

zorgen voor een biodiversiteitsversterking van 32,1%. Wij werken op dit moment aan het Programma begraafplaatsen. Daarin nemen we deze conclusies mee.

Bomenbeleidsplan

Het bomenbeleidsplan zal in Q4 worden voorgelegd aan de raad. Dit heeft enige vertraging opgelopen omdat het Programma begraafplaatsen naar voren is geschoven vanwege een hogere prioriteit.

Omgevingsplan

In de omgevingsvisie staat de doelstelling dat we werken aan het herstel van biodiversiteit. Wij onderzoeken hoe wij deze doelstelling kunnen vertalen in voorstellen voor het omgevingsplan.

Doelstelling:	
In kaart brengen van koppelkansen tussen (bijvoorbeeld) klimaatadaptieve ontwikkelingen, onderhoudsplannen en warmtevisie.	
	
	

Bij de planning van werkzaamheden nemen we mogelijke koppelkansen mee. Een uitgebreider onderzoek naar de mogelijke koppelkansen pakken we in 2025 op, nadat de pas kortgeleden begonnen medewerkers voldoende ingewerkt zijn en daarmee inhoudelijke kansen kunnen herkennen.

Doelstelling:					
Inzetten op klimaatadaptief bouwen					
					

Omgevingsplan

We werken aan het concretiseren van uitgangspunten voor klimaatadaptief bouwen en voor water en bodem sturend te laten zijn bij ruimtelijke ontwikkeling. Dit brengen we in bij de te maken afwegingen voor het omgevingsplan.

Opdrachtgeversaankpak Friesland Bouwt Circulair

We nemen ook deel aan het programma Fryslân Bouwt Circulair. Samen met de Friese overheid en partners implementeren we innovatieve oplossingen (bijvoorbeeld door te sturen op de laagste Milieu Prestatie Gebouwen (MPG)), omarmen we de circulaire en biobased economie en passen we klimaatadaptieve principes toe. Dit alles draagt bij aan een veerkrachtige en duurzame leefomgeving die bestand is tegen klimaatveranderingen.

Doelstelling:

Tegengaan van verdroging, wateroverlast en hitte in het buitengebied

Er zijn twee regiosessies met de overheden in Fryslân en College van Rijksadviseurs gevolgd over de opgaves op het gebied van verdroging, wateroverlast en hitte en het principe dat water en bodem sturend moeten zijn bij ontwikkelingen. De uitkomsten hiervan zijn in het Provinciaal Bestuurlijk Overleg Water aan de verantwoordelijke bestuurders in Fryslân gepresenteerd. In het 3e en 4e kwartaal wordt hier een vervolg aan gegeven.

Doelstelling:

100% circulair inkopen in 2030

De Fryske Marren streeft ernaar om in 2030 100% circulair in te kopen. Dit jaar is circulair inkopen en aanbesteden opgenomen in het inkoop- en aanbestedingsbeleid van de gemeente. Dit betekent een verplichting voor de gemeente om circulair in te kopen en aan te besteden.

Daarnaast inventariseren we bij diverse inkooptrajecten de circulaire mogelijkheden. Het gaat dan bijvoorbeeld om inkoop van ondergrondse containers, het werkcafé Heremastate en oeverconstructies. Dit alles met als doel duurzaam inkopen en bijdragen aan een circulaire economie.

Er is een keuze gemaakt voor de meetmethodiek voor het uitvoeren van de nulmeting circulair inkopen en aanbesteden.

Doelstelling:

CO2-emissie reduceren

De Fryske Marren gebruikt de CO2-prestatieladder om de CO2-emissiereductiedoelstellingen te behalen en te monitoren. We zijn gecertificeerd op niveau 4, waarmee de organisatie aantoont dat ze actief CO2-reductiemaatregelen neemt binnen de eigen bedrijfsvoering én in de keten. Eind juni is de jaarlijkse audit uitgevoerd. In september verwachten we het certificaat te ontvangen. We zetten aankomende jaren in op de continuering van deze certificering, zodat we blijven werken aan het verminderen van onze CO2-uitstoot.

Doelstelling:

Wij zetten in op energiebesparende maatregelen voor huishoudens met energiearmoede.

Fixteams

In 2024 hebben vrijwillige fixteams 181 huisbezoeken afgelegd, waarbij 1.136 maatregelen als ledlampen, radiatorfolie, tochtstrips en besparende douchekop zijn uitgevoerd. Voor de periode tot eind 2025 kijken we naar een vervolg met een professionele fixer, ondersteund door mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, vrijwilligers en stagiairs.

Witgoedruil

We hebben in 2024 tot nu toe 91 aanvragen van de witgoedruil toegekend en betaald. Het totaal aantal succesvolle aanvragen voor deze regeling komt daarmee op 472.

Subsidieregeling Lokale Aanpak Isolatie

De Fryske Marren heeft vanuit Rijksmiddelen een specifieke uitkering gekregen om een subsidieregeling op te stellen voor isolatiemaatregelen voor slecht geïsoleerde woningen. We stellen de subsidieregeling naar verwachting in Q4 van 2024 vast. Wij informeren de raad daarover met een memo.

Doelstelling:

We betrekken onze inwoners actief bij duurzaamheidsinitiatieven

We benaderen onze dorpen en stad actief, via bijvoorbeeld Steenbreek, Tûk Wenjen, energicoach, FixTeams en energicoöperaties. Duurzame initiatieven kunnen voor ondersteuning een beroep doen op de gemeentelijke subsidieregeling duurzaamheid. Wij evalueren de subsidieregeling in 2024 en herijken deze in 2025.

Door de doorontwikkeling van Tûk Wenjen en het effectief inzetten van onze energicoach lukt het steeds beter om kwetsbare doelgroepen te bereiken die kampen met energiearmoede en/of een bredere vorm van armoede.

Doelstelling:

We brengen in kaart waar de belangrijkste knelpunten op het gebied van sociale duurzaamheid zitten.

In Q4 van 2024 stellen we naar verwachting het uitvoeringsprogramma vast voor de pijler sociale duurzaamheid, waarmee we concreter richting geven aan het behalen van de doelstellingen voor deze pijler; wat daarvoor nodig is en welke rol wij daarin als gemeente spelen.

Op dit moment weten we waar de meeste bezoeken van de energicoach plaatsvinden, waardoor we gericht kunnen bepalen waar mogelijke knelpunten zitten ten aanzien van het bereiken van kwetsbare groepen.

We werken aan het thema voeding in relatie tot sociale duurzaamheid en het tegengaan van een ongezonde levensstijl. Met horecaondernemers en andere aanbieders voeren we gesprekken hoe voedselverspilling tegen te gaan en stimuleren we gezonde en duurzame keuzes op de kaart.

Doelstelling:

Het verduurzamen van ons gemeentelijk vastgoed.

Op basis van de uitgewerkte verduurzamingsplannen, hebben wij voor de verduurzaming van twaalf gebouwen een subsidieaanvraag gedaan binnen de Subsidieregeling Duurzaam Maatschappelijk vastgoed (DuMaVa). Inmiddels hebben wij de eerste positieve beschikkingen en bijbehorende financiële middelen ontvangen. Wij verwachten uiterlijk in Q4 van dit jaar de definitieve balans op te kunnen maken. De toegekende subsidiegelden willen wij inzetten om hogere uitvoeringskosten te dekken en waar mogelijk de verduurzamingsoperatie te versnellen. Daarnaast zijn wij voor diverse gebouwen gestart met de werkvoorbereiding en zijn wij in overleg met de gebruikers.

Doelstelling:

Toekomstbestendig erfgoed.

Zoals aangegeven in de voorjaarsrapportage, leggen we de startnotitie Erfgoednota in Q4 ter besluitvorming aan de raad voor.

Doelstelling:

Het veiligstellen van de toekomst van kerken als bepalende gebouwen voor het silhouet van dorp en stad, als baken in de omgeving

Om goed inzicht te krijgen in de huidige stand van zaken en de verwachtingen voor de toekomst, zijn in het voorjaar individuele gesprekken gevoerd met kerkeigenaren. Daarnaast is er in de zomer een bijeenkomst georganiseerd voor alle kerkeigenaren. Deze input nemen wij nog mee in de conceptkerkenvisie om een breed gedragen kerkenvisie te krijgen. Daarom hebben wij de deadline voor afronding van de kerkenvisie verplaatst. Wij leggen de Kerkenvisie nu in Q1 2025 ter besluitvorming aan de raad voor.

Doelstelling:

0 verkeersslachtoffers in 2050.

De onderhoudswerkzaamheden, in combinatie met fietsveiligheidsmaatregelen, op de Harddraversweg zijn uitgevoerd en afgerond. Binnenkort starten we met de werkvoorbereidingen van het uitvoeringsprogramma risicoanalyse, die gepland staan voor 2025.

Doelstelling:

Veilige(vaar)wegen en fietspaden.

De provinciale aftrap Doortrappen op 27 maart in Bakhuizen was een groot succes, deelnemers en organisatie (sociaal werk De Kear en de gemeente) hebben het als een geslaagde dag ervaren.

We hebben via de provincie Fryslân een aanvraag gedaan tot een rijkssubsidie voor de doorfietsroute Joure-Heerenveen buiten de bebouwde kom. Vanuit het ministerie is 18 miljoen beschikbaar voor de komende drie jaar. Provincies mochten namens de gemeenten twee aanvragen indienen, bovenstaande route is mede als meest kansrijk voor een subsidie bestempeld. In het najaar volgt een Bestuurlijk Overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (BO-MIRT) hierin neemt de minister een besluit over deze aanvragen.

Wij verrichten voorbereidend werk voor de volgende fietsveiligheidsprojecten:

Lange Hoek Trophorne – Elahuizen:

In combinatie met groot onderhoud realisatie van plateau's en fietsstroken. Uitvoering oktober 2024

Westeind Oosterzee:

In combinatie met groot onderhoud realisatie van plateau's en fietsstroken. Uitvoering medio 2025

Doelstelling:

Het wonen in onze dorpen moet aantrekkelijk blijven.

De aanbesteding van het busvervoer van 2024 – 2034 is nog in volle gang. De provincie heeft een beslissing op bezwaar van Arriva genomen. De bezwaren zijn ongegrond verklaard. Hierdoor blijft het besluit van 17 oktober 2023 om de concessie aan Qbuzz te verlenen in stand. Arriva is tegen dit besluit in beroep gegaan. Ondanks dat is de provincie samen met Qbuzz gestart met het implementatietraject zodat de nieuwe busconcessie op 15 december 2024 van start kan gaan. De komende weken presenteert Qbuzz haar plannen in de regio, hier zullen we als gemeente De Fryske Marren bij aanwezig zijn.

Doelstelling:

Ook wij worden geraakt door mondiale ontwikkelingen, zoals de oorlog in Oekraïne en de vluchtelingencrisis. Dit vraagt om extra inzet op huisvesting en begeleiding.

We voldoen op dit moment aan onze taakstelling, en de dienstverlening aan de Oekraïense ontheemden verloopt goed omdat we per 1 juli een vierde opvanglocatie in gebruik hebben genomen. Per 1 januari 2025 wordt de taakstelling echter verhoogd naar 382. Om aan de nieuwe taakstelling te voldoen, moeten we nog ruim 70 plekken invullen. De voorbereidingen om tijdig te voldoen aan deze verhoogde taakstelling zijn opgestart. Om hieraan te voldoen is een marktverkenning opgestart naar een nieuwe opvanglocatie en wordt het gebruik van de huidige opvanglocaties onderzocht.

2.2 Openbare ruimte

Doelstelling:

Een openbare ruimte waar de groene kwaliteit belangrijk is. Deze moet binnen de bebouwde kom veilig en netjes zijn en bijdragen aan de klimaatbestendigheid. Buiten de bebouwde kom en aan de randen van de dorpen en de stad ligt de nadruk op het inpassen van het bestaande landschap en het vergroten van de biodiversiteit.

We zijn in Lemmer Noord na het houden van informatiebijeenkomsten gestart met de groenrenovatie. In juli is gestart met de daadwerkelijke uitvoering. De renovatie draagt bij aan klimaatbestendigheid en zorgt ervoor dat de wijk er verzorgd uitziet.

Doelstelling:

Wij willen de leefbaarheid van onze kernen verbeteren.

We werken op diverse plaatsen aan een veilige en aantrekkelijke inrichting van de kernen. We pakken deze waar mogelijk integraal op door combinaties te maken tussen verhardingen, groen, riolering en waterberging.

We hebben de herinrichting van de Straatweg Noord in Lemmer afgerond. Inmiddels zijn we gestart met de herinrichting van de Plattedijk.

In Haskerhorne zijn de werkzaamheden nagenoeg afgerond. Een aantal restpunten wordt nog met het dorp afgestemd.

Het eerste deel van de Jachthavendyk te Balk is aanbesteed en komt binnenkort in uitvoering.

Het groot onderhoud aan de Mienskarwei te Vegelingsoord is in uitvoering. Naast een nieuwe laag asfalt met extra wapening maken we hier de weg iets breder door betonstroken aan te brengen. Dit vooral voor het grote landbouwverkeer.

Dezelfde maatregelen komen in oktober 2024 in uitvoering aan de Venneweg te Lemmer.

In Echten en Oosterzee is de provincie Fryslân gestart met de voorbereidingen om de N924, Hoofdweg en Herenweg, opnieuw in te richten. We trekken hierbij samen op door de gemeentelijke voetpaden, parkeerplekken en het groen ook te vernieuwen.

Vanuit de fietsveiligheidsprojecten is de Langehoek – Trophorne te Elahuizen in uitvoering. Hier combineren we nieuw asfalt met het aanbrengen van kruispuntplateau's en fietssuggestiestroken.

De werkzaamheden aan de brug in Terkaple zijn afgerond. De brug zit nog in de onderhoudsfase bij de aannemer. Hiermee worden de opstartproblemen met de bediening opgelost.

Inmiddels is de sloop en nieuwbouw van de Kampbrug in Oudemirdum gestart en zijn we gestart met de voorbereiding van de renovatie Oude Zandslootbrug in Terherne.

Het Rijksmonument de Boterstraatbrug te Joure is onder auspiciën van de Monumentenwacht vervangen door een nieuwe brug.

Voor het plaatsen van de door vandalisme beschadigde brug Kerkweg te Rohel is een aannemer geselecteerd en de uitvoering start in oktober dit jaar.

We zijn gestart met de voorbereiding van de renovatie pont Rotstergaast. We streven ernaar dat de uitvoering voor het recreatieseizoen 2025 is afgerond.

2.3 Grondbedrijf

Doelstelling:

Grip houden op gronduitgifte.

Dit jaar stelde de raad al vier nieuwe gemeentelijke grondexploitaties vast: woningbouwplannen Oosterzee West, Oudega-It Stalt 3 en Balk Boslust Zuidwest en bedrijventerrein Joure, De Ekers 3B. Verder is de herziene exploitatie van Lemmer, Tramdijk Oost vastgesteld. De eerste verkopen van deze plannen verwachten we, na het voltooien van de bouwrijp werkzaamheden, vanaf 2025. Op de bedrijventerreinen hebben we in de eerste 8 maanden 1,4 hectare bedrijfsgrond verkocht. We verwachten de prognose voor dit jaar (1,9 hectare) te halen.

We verwachten dit jaar, naast de hierboven genoemde nieuwe exploitaties, ook nog de exploitatie van het woningbouwplan Park Sevenwolden in Joure aan de raad ter vaststelling te kunnen aanbieden. Verder werken we aan woningbouwplannen in Ouwsterhaule, Rotsterhaule, Tjerkgaast en de tweede fase van Broek Zuid.

In juli is het nieuwe grondbeleid voor de komende 4 jaar vastgesteld. Daarin is onder andere omschreven op welke wijze wij regie voeren op de ontwikkeling van bouwgrond en hoe wij daarmee grip houden op de gronduitgifte.

Algemeen

Raadsbesluit bevrozing huurverhoging gemeentelijke binnensportaccommodaties

De raad heeft ons op 19 juli 2023 verzocht om in samenspraak met de gebruikers het beleidskader verhuur gemeentelijke binnensportaccommodaties 2014 te herijken en daaruit voortvloeiende passende tarieven te betrekken bij de perspectiefnota 2025. De herijking van die beleidskaders was ten tijde van het opstellen van de Voorjaarsrapportage 2024 en de perspectiefnota 2025 nog niet gereed. Gelet op de duidelijkheid betreffende de huurverhoging voor verenigingen per 1 augustus 2024, is via een apart raadsbesluit de raad een voorstel voorgelegd over een bevrozing van de huurverhoging per 1 augustus 2024. Dit voorstel inclusief de begrotingswijziging is tijdens de raadsvergadering van 10 juli vastgesteld waarmee de lasten die daarmee gemoeid zijn voor 2024 al verwerkt zijn.

Financiële afwijkingen

Bedragen € 1.000

Afwijkingen programma 2	Bedrag	v/n
2.1 Wonen		
Leges omgevingsvergunningen	-200	n
Cultuur	79	v
Taakstelling afstoten gemeentelijk vastgoed	-280	n
(Gemeentelijke) monumenten en beeldbepalende objecten	119	v
2.2 Openbare ruimte		
Leges milieuvergunningen	-50	n
Afvalverwijdering	139	v
Verrekening met voorziening	-139	n
2.3 Grondbedrijf	250	v
Totaal	-82	n

2.1 Wonen

Minder legesopbrengsten uit omgevingsvergunningen en milieuvergunningen

In de begroting 2024 is circa € 1,3 miljoen aan legesopbrengsten uit omgevingsvergunningen begroot. In juli is geconcludeerd dat de opbrengsten uit leges achterblijven bij wat de verwachting was. Op basis van de huidige informatie (openstaande, lopende en te verwachten vergunningaanvragen) stevenen we af op een tekort van ca. € 350.000,-. Een aantal duidelijke oorzaken liggen hieraan ten grondslag. Allereerst zaten er een fouten in de Legesverordening waardoor onder meer de kosten van de welstandscommissie niet in rekening konden worden gebracht. Deze omissies zijn na ontdekking zo spoedig mogelijk aanpast. Op 8 mei 2024 is een nieuwe Legesverordening vastgesteld. Daarnaast constateren we dat we dat het aantal aanvragen omgevingsvergunning in het eerste kwartaal van 2024 achterbleef ten opzichte van voorgaande jaren. De invoering van de Omgevingswet lijkt hier debet aan te zijn geweest. Inmiddels zien we dat het aantal aanvragen zich normaliseert ten opzichte van vorige jaren maar we hebben nog geen inhaalslag kunnen constateren. In het 2e kwartaal van 2025 komen we zoals afgesproken met een evaluatie van de legesverordening onder de Omgevingswet. De verwachte inhuur van een kwaliteitsborger blijft ook achter bij de prognoses. De verwachte inkomsten leges omgevingsvergunningen worden met € 300.000 bijgesteld. De verwachte uitgaven voor inhuur van een kwaliteitsborger kunnen met € 100.000 worden bijgesteld.

Cultuur

In 2024 worden de huren voor de culturele instellingen geharmoniseerd. Deze harmonisatie wordt kostenneutraal doorgevoerd. De overschrijding van € 79.000 op musea en kunstzinnige vorming wordt gedekt uit de extra huurinkomsten binnen programma 2.

Afstoten gemeentelijk vastgoed.

Via de kadernota 2019 is een taakstelling opgenomen om 10% van het gemeentelijk vastgoed af te stoten. Eind van dit jaar wordt in lijn hiermee een aan ons overgedragen schoolgebouw verkocht. De vrijvallende onderhoudslasten worden vervolgens met deze taakstelling verrekend. Op dit moment bedraagt de taakstelling € 280.000.

(Gemeentelijke) monumenten en beeldbepalende objecten

De verordening voor rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten willen wij nog in 2024 aanpassen. De huidige regelingen sluiten niet aan bij de vraag, waardoor het budget onbenut blijft. Het vrijvallend bedrag in 2024 is € 119.000.

2.2

Leges milieuvergunningen

In lijn met wat hierboven geschreven staat over omgevingsvergunningen zien we ook bij de leges milieuvergunningen dat de inkomsten achterblijven bij de prognose. Dit wordt ook meegenomen in de totale evaluatie van de legesverordening onder de Omgevingswet. Incidenteel is dit een nadeel van € 50.000.

Afvalverwijdering

We hebben dit jaar te maken met incidenteel gunstige marktprijzen voor metaal. Ook hebben we een aanvullend dividend van Afvalsturing Friesland ontvangen. Incidenteel is dit een van voordeel € 139.000. Dit voordeel verrekenen we met de voorziening waardoor het een budgetneutrale wijziging is.

2.3 Grondbedrijf

Tweemaal per jaar lichten we de grondexploitaties door. Bij het opmaken van de Jaarrekening worden alle grondexploitaties integraal herberekend (kosten én opbrengsten). Daaraan voorafgaand lichten we bij de Najaarsrapportage met een quick scan elke grondexploitatie door en rapporteren we substantiële afwijkingen op de prognoses. Onze verwachting is dat het resultaat over het jaar 2024 voor de gehele grondexploitatie € 250.000 (positief) zal bedragen. Bij de jaarrekening presenteren wij het definitieve resultaat.

Afwijkingen op kredieten

Bedragen € 1.000

Afwijkingen investeringskredieten en eenmalige budgetten	Bedrag	v/n	Afsluiten
Poeldyk Elahuizen*	-180	n	
1-M Bijdrage biodiversiteitscampagne bewustzijn*	-	v	ja
Afwerking Roazebosk/omgeving knooppunt Joure (KN17)	12	v	ja
Vervanging steiger en palen Vuurtorenweg	-	v	ja
Vervanging oeverconstructies vaarwegen	-39	n	ja
Vervangen elektrische installatie Flevobrug	51	v	ja
Vervangen brug Wildehornstersingel	55	v	ja
Vervanging oeverconstructies (KN 21/12)	18	v	ja
Voorber. Automatische slagbomen Teernstrabrug*	6	v	ja
Automatische slagbomen Teernstrabrug	1	v	ja
Loop-/fietsbrug Skipsleat/Wyldehoarne	-31	n	ja
Opwaarderen Zuiderzeestraat Lemmer fase 2	21	v	ja
Verhoging krediet Rohel	-50	n	
Bestrijding ziekten en plagen*	-40	n	
		v	
Totaal	-176	n	
* Eenmalige budgetten tlv/tgv de reserve Onderhanden werk	-214	n	

Poeldyk Elahuizen

We zijn door de curator van Duijvesteijn Holding Epe B.V. ("Duijvesteijn Holding"), die is gefailleerd, benaderd met het verzoek om de Poeldyk te Elahuizen uit de failliete boedel over te nemen. Ten tijde van

het faillissement was het openbaar gebied nog niet geheel bouw- en woonrijp. Om het gebied woonrijp te maken is een bedrag van € 180.000 benodigd.

Verhoging krediet brug Rohel

Verwacht wordt dat huidige budgetruimte onvoldoende is om komende kosten te dekken. Bij totstandkoming budgetruimte is gekeken naar de restwaarde van de oude brug. Dit zijn de te verhalen kosten op de dader van het molest. Verwacht wordt dat er een tekort is van € 50.000. Dit door bovenstaande oorzaak en de extra te maken kosten vanuit nieuwe wetgeving. Vanuit de omgevingsvergunning moeten we aantonen dat het ontwerp en de werkelijke bouw voldoet aan de gestelde sterkteklassen van de brug door sterkteberekeningen

Verwacht wordt dat er een tekort is van € 50.000. Dit door bovenstaande oorzaak en de extra te maken kosten vanuit nieuwe wetgeving. Vanuit de omgevingsvergunning moeten we aantonen dat het ontwerp en de werkelijke bouw voldoet aan de gestelde sterkteklassen van de brug door sterkteberekeningen

Bestrijding ziekten en plagen

Het stijgen van de kosten heeft met name te maken met het preventief bestrijden. Ook met de aanbesteding van de bestrijding (deze is duurder uitgevallen dan de afgelopen jaren het geval was). Daarnaast is er een kostenstijging van het bestrijden van de Japanse duizendknoop. Aangezien in 2025 ook nog ander exoten dienen te worden bestreden, zullen deze kosten de komende jaren alleen maar gaan stijgen is de verwachting.

Af te sluiten kredieten.

De werkzaamheden aan de verschillende werken zijn volledig afgerond.

3. Economie

Hoofddoelstelling:

De Fryske Marren streeft naar een krachtige, innovatieve en toekomstbestendige economie die een bijdrage levert aan een aantrekkelijk woon- en leefklimaat. Een duurzame economie met een positief ondernemersklimaat en een grote diversiteit aan bedrijven.

Programma Economie vastgesteld

In mei 2024 heeft de raad het Programma Economie 2024-2027 vastgesteld. Het nieuwe sociaal-economische beleid is samen met de ondernemersverenigingen ONG, OVS en VvBL en verschillende stakeholders (bedrijven, onderwijs, instellingen, kennisplatforms) tot stand gekomen.

Moties verwerkt in uitvoeringsprogramma

Bij de vaststelling van het Programma Economie zijn een 2-tal moties aangenomen: "Maatschappelijk initiatief in Programma Economie" en "Grote projecten in Programma Economie". Beide moties zijn opgenomen in het uitvoeringsprogramma 2024-2027. De bevindingen/resultaten hiervan worden meegenomen bij de tussentijdse evaluatie van het Programma eind 2025.

Convenant Regiodeal Zuidwest Friesland in ontwikkeling

De door het Rijk toegekende aanvraag regiodeal wordt samen met de Provinsje Fryslân, Wetterskip Fryslân, de gemeente Súdwest-Fryslân en het Rijk, uitgewerkt in een convenant Rijk-Regio. Het convenant beschrijft de koers per programmalijn en ook verdeling van de middelen over de diverse programmalijnen: mienskip, voorzieningen, leefomgeving en economie. Het Rijk heeft medio juni feedback gegeven op het concept convenant en op hoofdlijnen ingestemd. Het is de bedoeling om het convenant in oktober 2024 definitief vast te stellen en te ondertekenen.

Programmaplan en Samenwerkingsovereenkomst volgen

Er is in de afgelopen periode gewerkt aan drie sporen: het convenant, een programmaplan en de financiële paragraaf. Deze laatste wordt vertaald in een samenwerkingsovereenkomst (SOK) tussen de partijen. Hierin zal ook worden beschreven hoe partijen gaan samenwerken. Het programmaplan en de financiën zijn parallelle sporen. In het programmaplan wordt de specifieke projecten waaraan we willen werken beschreven. Na ondertekening van het convenant kunnen het programmaplan en de SOK verder worden uitgewerkt. We streven er naar om beide producten in 2024 af te ronden.

Cofinanciering De Fryske Marren € 5 miljoen

De omvang van de Regio Deal zoals die is toegekend bedraagt afgerond € 35 miljoen. De Fryske Marren draagt € 5 miljoen bij aan de financiering van de Regio Deal. Wij denken € 2,5 miljoen vrij te kunnen maken uit bestaande projecten die al in de begroting staan. De resterende € 2,5 miljoen van de dekking is opgenomen in de begroting 2024 ten laste van de algemene reserve.

MIRT-onderzoek Novex-gebied Lelylijn nadert afronding

MIRT staat voor Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport. Novex staat voor Nationale Omgevingsvisie Extra. Rijk en regio hebben afgesproken om verder onderzoek te doen naar de mogelijke realisatie van de Lelylijn. In mei heeft de raad het rapport "Denkrichtingen ontwikkelperspectief Novex-Lelylijn" besproken. In de afgelopen maanden is de projectorganisatie verder gegaan met het verder uitwerken/opstellen van een aantal rapportages:

- Bereikbaarheidsonderzoek (inclusief kostenraming)
- Eindrapportage NOVEX Ontwikkelperspectief
- Rapport Internationale betekenis Lelylijn
- Brede Welvaart

De projectorganisatie wil deze stukken dit najaar afronden.

Minister I & W wil eind 2024 beslissing nemen op MIRT-onderzoek

Het MIRT-onderzoek Lelylijn moet eind 2024 zijn afgerond. De Minister neemt aan de hand van de resultaten een go/no go beslissing over het al dan niet opstarten van een MIRT-verkenning voor de Lelylijn. Gemeenten en provincies hebben geen besluitvormende rol in dit proces.

3.1 Economische zaken, recreatie en toerisme

Doelstelling:

Waar mogelijk maken we de verlening van vergunningen voor evenementen eenvoudiger. We volgen provinciale ontwikkelingen op de voet en houden oog voor de gevolgen daarvan voor de veiligheid op lokaal niveau.

Op 12 juni 2024 heeft de raad tijdens een rondetafelgesprek c.q. ophaalsessie samen met diverse stakeholders en organisatoren van evenementen gesproken over het organiseren van evenementen in De Fryske Marren. Hierbij zijn er ervaringen uitgewisseld met betrekking tot het proces van het aanvragen c.q. verlenen van evenementenvergunningen. Dit heeft goede inzichten gegeven waar we verder mee aan de slag gaan. Over hoe het vervolg er uit zal zien, wordt de raad middels een startnotitie geïnformeerd. De vereenvoudiging van het aanvraagformulier voor de evenementenvergunning is inmiddels doorgevoerd.

Doelstelling:

Als de Lelylijn er komt, dan zijn we actief betrokken bij de gevolgen van die komst voor De Fryske Marren.

Betrokkenheid De Fryske Marren bij projectorganisatie

Er is een gezamenlijke projectorganisatie ingesteld. In Fryslân zijn de provinsje Fryslân en de F7-gemeenten (Leeuwarden, Heerenveen, Smallingerland, Weststellingwerf, Opsterland, Súdwest Fryslân en De Fryske Marren) ambtelijk en bestuurlijk betrokken bij het project. Gezamenlijk dragen we bij aan de kosten van het MIRT onderzoek. Onze bijdrage dekken wij uit onze reguliere middelen. Wij leveren als De Fryske Marren input voor het onderzoek. Het gaat onder meer om kansen en bedreigingen omtrent natuur en landschap, mogelijke stations bij Joure en Lemmer, het gebied Tsjûkemar, e.d.

Raad om duiding gevraagd op Ontwikkelperspectief

In mei heeft de raad het rapport "Denkrichtingen voor het Ontwikkelperspectief NOVEX Lelylijn" voor besproken. Er werd niet gevraagd om voor of tegen de komst van een Lelylijn te zijn, of om een keuze te maken uit de gepresenteerde denkrichtingen. Gevraagd werd of er denkrichtingen of onderwerpen missen, en welke elementen uit de denkrichtingen aanspreken of juist niet. Naar aanleiding van de bespreking in de raad is er een brief met zienswijzen verzonden aan de Stuurgroep Lelylijn. De ingediende zienswijzen zijn door de projectorganisatie vervolgens meegenomen bij het opstellen van de eindrapportage ontwikkelperspectief Lelylijn. Het ontwikkelperspectief zal (volgens de planning van de projectorganisatie), samen met het rapport Lelylijn-Alternatieven, in oktober weer aan de raden en staten van de betrokken gemeenten en provincies in Noord-Nederland voor reflectie worden voorgelegd.

Doelstelling:

Recreatie en toerisme vormen één van de belangrijkste pijlers van onze lokale economie. De Fryske Marren is een aantrekkelijke en kwalitatieve recreatiegemeente, waar nog een slimme groei mogelijk is.

Programma recreatie & toerisme De Fryske Marren in uitvoering

Op 22 februari 2023 is het programma recreatie en toerisme De Fryske Marren vastgesteld door de raad. Wij hebben vervolgens op 26 maart 2024 het Uitvoeringsprogramma vastgesteld. Met de behandeling van de Perspectiefnota 2025 en de voorjaarsnota 2024 zijn middelen beschikbaar gesteld voor de uitvoering. Met de sector en gemeente Súdwest-Fryslân zijn we aan de slag met de organisatie van de uitvoering en prioritering. De herijdingsopdracht voor toeristisch-recreatieve partnerpartijen (VVV, Marrekrite en lokale promotieorganisaties) biedt hier ook belangrijke input voor en verwachten we af te ronden in Q4.

Vergroten vitaliteit en balans toeristisch-recreatieve sector in de gemeente.

Met ondernemers en toeristisch-recreatieve partnerpartijen werken we aan een vitale sector en een sector die in balans is. De belangrijkste doelen daarbij zijn:

- Een jaarrond aantrekkelijke recreatiegemeente
- Nieuwe belevenissen
- Gelukkige inwoners
- Slimme groei

Maatschappelijke initiatieven Tsjûkemar en Nannewiid

Samen met de provinsje Fryslân, Wetterskip Fryslân en de Club van Aanjagers Tsjûkemar werken we aan het grote maatschappelijke initiatief “gebiedspilot Tsjûkemar”. Het Tsjûkemar moet een ‘bestemmingsgebied’ worden, waar iedereen graag langer wil verblijven. Het grotere kader is de ontwikkeling van de Tsjûkemar Regio: van ‘doorvaartmeer’ naar ‘bestemmingsmeer’. De Club van Aanjagers neemt het voortouw in de regionale ontwikkeling van het Tsjûkemar in samenwerking met de overheden (zoals in de Intentieverklaring van 2019 staat). Met de perspectiefnota is voor 2025 procesgeld beschikbaar gesteld. In 2025 willen we dit initiatief evalueren.

We focussen bij Tsjûkemar op twee projecten

Dat zijn de Ôlesprong en de Zuidoostoever (Kitesurfzone). Voor de Ôlesprong werken we op dit moment samen met de werkgroep Ôlesprong aan het helder krijgen van de kaders en randvoorwaarden voor het uitschrijven van een tender voor een horecavoorziening. Het horecabehoeftesonderzoek is hier onderdeel van. Dit onderzoek wordt afgerond in Q4. Er liggen realistische begrotingen voor beide projecten. Het project Zuidoostoever wordt door de provincie getrokken. De provincie heeft € 850.000- gereserveerd voor de uitvoering. Met de Perspectiefnota 2025 is ook de aanmelding voor de gemeentelijke bijdrage voor de beide projecten gehonoreerd.

Nannewiid

Het Wetterskip heeft met subsidie het Nannewiid ecologisch kunnen baggeren. Het is van belang om, op basis van een op te stellen zoneringsplan, een beheersplan op te stellen om te voorkomen dat het meer weer dichtslibt. De Provincie heeft € 150.000 beschikbaar voor de regie, onderzoek en laaghangend fruit. Dit vraagt nadere afstemming tussen de partijen.

Doelstelling:
Het opstellen van ligplaatsenbeleid

Er ligt een nieuwe conceptnota ligplaatsen. Het ligplaatsenbeleid gaat uit van bestaande gemeentelijke ligplaatsen en nieuw uit te geven gemeentelijke ligplaatsen. In de nota zijn ambities geformuleerd en randvoorwaarden. Besluitvorming is voorzien voor het 4e kwartaal 2024.

Doelstelling:
Nieuw sociaaleconomisch beleid is nodig voor het herstel na corona.

Nieuw sociaaleconomisch beleid (Programma Economie) in uitvoering.

De uitvoering van het nieuwe beleid is gestart. De raad heeft het Programma Economie vastgesteld. De voor de periode 2024-2026 benodigde middelen zijn opgenomen in de Voorjaarsrapportage 2024 en de Perspectiefnota 2025.

Vergroten economische vitaliteit in de gemeente.

Wij zijn met de ondernemersverenigingen en verschillende stakeholders in gesprek geweest over de economische vitaliteit in onze gemeente en regio. Wij zijn blijven werken aan versterking van onze economie en zien structuurversterking als één van onze kerntaken. Wij gaan de komende jaren, samen met onze partners, aan de slag met de volgende opgaven:

- Anticiperen op een krappe en krimpende arbeidsmarkt.
- Zorgen voor een wendbare en weerbare beroepsbevolking.
- Zorgen voor meer toekomstgerichte wendbare en groeiende werkgevers met impact.
- Vergroten attractiviteit van ons vestigingsklimaat.

Doelstelling:
De wens voor levendige en economisch renderende centra vragen om een actuele visie op de detailhandel in de drie grote kernen met een regiofunctie.

Ontwikkeling detailhandelsvisie drie grote kernen

Onderdeel van het nieuwe Programma Economie is het opstellen van een detailhandelsvisie voor de kernen Balk, Joure en Lemmer. Hierop vooruitlopend zijn we actief betrokken bij het provinciaal koopstromenonderzoek. De resultaten worden in oktober 2024 bekend gemaakt. Deze resultaten nemen we mee in de ontwikkeling van een detailhandelsvisie voor de drie grote kernen. Wij streven er naar om die in het derde kwartaal van 2025 te kunnen afronden.

Doelstelling:

Het behoud van jongeren voor onze gemeente.

Programma Economie zet in op jongeren

In het Programma Economie is o.a. ruim aandacht voor het passender opleiden van jongeren. We willen hiermee een betere aansluiting krijgen op de door werkgevers gevraagde vaardigheden. We denken daardoor jongeren beter voor onze regio te kunnen behouden en zelfs jongeren aan te trekken om in onze regio te komen wonen en werken. Concrete acties zijn opgenomen in het uitvoeringsprogramma 2024-2027 van het Programma Economie. De resultaten/bevindingen nemen we mee in de tussentijdse evaluatie van het Programma eind 2025.

Doelstelling:

Circulaire economie.

Onze economie is in 2030 50% circulair en in 2050 100%.

Dit hebben we vastgelegd in ons Duurzaamheidsprogramma. We willen ondernemers stimuleren om duurzaam te innoveren. Verder zijn wij aangesloten het project 'Circulaire Bedrijventerreinen'. Een initiatief van gemeenten Leeuwarden, Heerenveen, Smallingerland en Súdwest-Fryslân, provinsje Fryslân en Omrin. Er is een routekaart ontwikkeld voor hoe Friese bedrijventerreinen circulair kunnen worden. Bedrijventerrein Haskerveen was één van de betrokken bedrijventerreinen in deze pilot. Aan de hand van de opgestelde routekaart zijn er inmiddels meerdere gesprekken met verschillende bedrijven op het bedrijventerrein gevoerd om te kijken welke maatregelen/acties kunnen worden ondernomen met als doel het verhogen van de circulariteit op het terrein.

3.2 Bedrijvencontacten**Doelstelling:**

Een kwantitatief en kwalitatief voldoende aanbod van terreinen, afgestemd op de vraag vanuit de markt.

Bedrijvencontactfunctionarissen blijven actief in gesprek met ondernemers

Onze bedrijvencontactfunctionarissen zijn gesprekspartner voor ondernemers. Zij hebben een verbindende en bemiddelende rol tussen bedrijven en de gemeentelijke organisatie, bedrijven onderling en betrokken instanties/instellingen. De bedrijvencontactfunctionarissen informeren, adviseren en helpen ondernemers bij vragen, problemen, procedures of in het vinden van de juiste afdeling of contactpersoon binnen de gemeente. Verder onderhouden de bedrijvencontactfunctionarissen contact met diverse ondernemersverenigingen en andere bedrijfsgerelateerde instellingen. Ook leggen zij regelmatig werkbezoeken af.

Uitgifte beschikbare gronden loopt

Op Woudfennen zijn tot nu toe 2 kavels verkocht met een totale oppervlakte van 3.738 m². Er lopen

meerdere opties, maar die hebben nog niet tot verkoop geleid. Voor de twee nog beschikbare kavels op Ekers 3A zijn inmiddels koopovereenkomsten getekend. De feitelijke levering van de percelen verwachten wij in het 4e kwartaal 2024 te kunnen afronden. Het gaat hierbij om ca. 10.200 m2. Op Slotmolen zijn de twee nog beschikbare kavels in optie gegeven.

Uitbreiding Lemsterhoek in voorbereiding

Om een uitbreiding van het bedrijventerrein Lemsterhoek in Lemmer mogelijk te kunnen maken, hebben wij in afstemming met Súdwest Fryslân en de Provinsje Fryslân de regionale afspraken aangepast. De planologische procedure voor Lemsterhoek loopt nog. Er is structureel overleg met de ontwikkelaar over o.a. de anterieure overeenkomst en de nadere invulling van het gebied.

Tweede fase van De Ekers gaat in ontwikkeling.

De aanbesteding voor het bouwrijp maken is afgerond. De werkzaamheden starten in het 3e kwartaal van 2024 en kunnen naar verwachting in het voorjaar van 2025 worden afgerond. Fase 3b heeft ongeveer 5 hectare uitgeefbare grond. In de tussentijd zal de uitgifteprocedure worden opgestart.

Doelstelling: Het toekomstbestendig maken van onze bedrijventerreinen.					
					

Geen middelen beschikbaar voor grootse aanpak

Het toekomstbestendig maken van onze bedrijventerreinen is onderdeel van het nieuwe Programma Economie. De eerdere trajecten zijn gestopt, omdat de provinsje de hiervoor beschikbare capaciteit en middelen heeft ingetrokken in verband met andere prioriteiten. Wij hebben voor nu onvoldoende middelen beschikbaar om hier heel actief mee aan de slag te gaan. We zijn wel in goed overleg met de verschillende belangenverenigingen en ondernemers op de terreinen, maar tot concrete stappen heeft dit nog niet geleid.

Algemeen

Financiële afwijkingen

Bedragen € 1.000

Afwijkingen programma 3	Bedrag	v/n
3.1 Economische zaken, recreatie en toerisme		
Kapitaaloverdracht GR Bedrijvenparken A-7	250	v
BIZ Lemmer	-85	n
Totaal	165	v

Kapitaaloverdracht GR Bedrijvenparken A-7

Op 19 juni 2024 heeft de raad kennis genomen van de begrotingswijziging 2024-1 van de GR Bedrijvenparken A-7. In deze begrotingswijziging is een kapitaaloverdracht opgenomen van € 250.000, uit te keren aan beide gemeenten. Het besluit is genomen door het Algemeen Bestuur en de uitkering heeft plaatsgevonden.

BIZ Lemmer

In de raad van november 2023 is besloten tot het instellen van een bedrijven-investeringszone voor het kernwinkelgebied in Lemmer. De te innen extra belasting wordt als subsidie uitgekeerd aan de BIZ vereniging Lemmer. Deze extra belastinginkomst wordt verantwoord bij de algemene dekkingsmiddelen. Nadeel € 85.000

Afwijkingen op kredieten

Er zijn geen afwijkingen op de kredieten

4. Leefbaarheid en onderwijs

Hoofddoelstelling:

De gemeente heeft maar liefst 50 karakteristieke dorpen en de prachtige stad Sloten. Iedere kern heeft zijn unieke karakter en specifieke kwaliteiten. We hechten veel waarde aan de leefbaarheid in de stad en dorpen. Daarom zetten we ons in voor vitale dorpsgemeenschappen, goede (basis)voorzieningen, goed onderwijs en voldoende aanbod van sport, kunst en cultuur.

Duurzaam en toekomstgericht Integraal Huisvestingsplan (IHP) onderwijshuisvesting en uitvoeringsprogramma 2026-2041

In april 2024 is het IHP vastgesteld. Vervolgens is gestart met het uitvoeringsprogramma onderwijshuisvesting. Aan het einde van 2024 willen we dit programma aan de raad voorleggen. Tegelijkertijd wordt gestart met de nieuwbouw/renovatie van de scholen in Terherne en Sloten. Naast deze projecten hebben we voor de overige verantwoordelijkheden het jaarlijkse programma Onderwijshuisvesting op basis van de overige wettelijke taken zoals onderwijsleerpakket en meubilair.

4.1 Leerlingenvervoer

Doelstelling:

Leerlingenvervoer maakt het voor kinderen met een beperking of vanuit geloofsovertuiging mogelijk om naar de dichtstbijzijnde toegankelijke school te gaan.

Eigen vervoer en openbaar vervoer

We geven uitvoering aan de vastgestelde verordening leerlingenvervoer. Waar dit mogelijk is, bespreken wij met ouders van kinderen in hoeverre zelfstandigheid en zelfredzaamheid in het leerlingenvervoer mogelijk is. Op deze manier stimuleren wij om gebruik te maken van eigen vervoer of openbaar vervoer.

Taxivervoer

Periodiek overleggen wij met het taxibedrijf op de uitvoering en naleving van de afspraken rondom taxivervoer. In de afgelopen periode hebben die overleggen zich gefocust op de kwaliteit van vervoer en efficiënte inzet van het taxivervoer. Hierdoor kunnen we beter regievoeren op het taxivervoer op bijvoorbeeld klachtenafhandeling.

4.2 Voorzieningen

Doelstelling:

Vitale dorpsgemeenschappen, waar inwoners naar elkaar omkijken en initiatieven nemen om de leefbaarheid in stand te houden dan wel te verbeteren.

Dorpen en dorpshuizen

In het voorjaar hebben we de plaatselijke belangen weer ondersteund met de jaarlijkse inwonersbijdrage. De besturen kunnen de bijdrage naar eigen inzicht inzetten voor zaken die ten goede komen aan de leefbaarheid.

De dorps- en buurthuizen zijn dit jaar voor de laatste keer gecompenseerd voor de aanslag gemeentelijke heffingen. Met de vaststelling van het maatschappelijk accommodatiebeleid is er vanaf volgend jaar de

mogelijkheid om de dorpshuizen gericht en passender te ondersteunen met een structurele activiteitensubsidie. Dit najaar stellen wij hiervoor een nieuwe subsidieregeling op.

Onderwijs kinderen AZC

Onderwijs voor anderstaligen wordt georganiseerd door de CBS de Bolster en Caleido. Oekraïense leerlingen en basisschoolkinderen uit het AZC gaan naar de AZC-school bij de CBS de Bolster, de Cocon. Het voortgezet onderwijs voor deze doelgroepen wordt georganiseerd door Caleido in Lemmer. Daarnaast wordt in de taalklas in Joure ook onderwijs aan anderstaligen aangeboden. Hier gaan Oekraïense kinderen en kinderen van statushouders naar toe. De schoolbesturen Nijegaast, CBO Meilân en Ambion werken nauw samen om kwalitatief goed onderwijs te bieden specifiek voor deze doelgroep.

Inwonersinitiatieven

De dorpshuisbesturen van Harich en Vegelinsoord hebben subsidie aangevraagd voor de verduurzaming en verbouwing van hun panden. Deze aanvragen hebben wij gehonoreerd. Daarnaast hebben we subsidie verleend voor de overkapping van de jeu-de-boulesbaan in Bantega en de inrichting van een nieuwe speeltuin in Delfstrahuizen.

Subsidieregeling AED

Verenigingen en maatschappelijke organisaties zonder winstoogmerk in De Fryske Marren kunnen sinds 1 april subsidie aanvragen voor de aanschaf, vervanging en onderhoud van een AED. Met deze subsidieregeling willen we in De Fryske Marren een dekkend en betrouwbaar AED-netwerk realiseren. De wens is om binnen elke straal van 500 meter een 24/7 AED beschikbaar te hebben, zodat alle inwoners de mogelijkheid hebben om hiervan gebruik te maken.

Doelstelling: Het herstellen en versterken van het brede culturele veld in De Fryske Marren, om zo de sector te laten floreren.			
			

Kunst Stroomt!

Het beleidsplan Kunst Stroomt! is tussentijds geëvalueerd. De raad is hier op 5 juli 2024 over geïnformeerd. Uit deze evaluatie is naar voren gekomen dat het beleidsplan en de uitvoering ervan wordt gewaardeerd door de betrokken partijen. Het UIT-festival heeft voor de derde keer plaatsgevonden. Daarnaast loopt het talentenprogramma Uitblinkers door in het nieuwe schooljaar met een uitbreiding van de aangeboden kunstendisciplines. De musea doen mee aan de nieuwe Open Museummaand november en de Museumnacht ter promotie van de plaatselijke musea. Wij focussen ons ook op het beheer van de gemeentelijke kunstcollectie.

Doelstelling: Iedere inwoner van De Fryske Marren heeft toegang tot de bibliotheek, zodat inwoners kunnen participeren en zich kunnen ontwikkelen.					
					

Bibliotheek

In het najaar van 2024 besluit de raad over het nieuwe beleidsplan bibliotheken 2025-2028. In het voorliggend beleidsplan zijn ambities op het gebied van leesvaardigheid en digitale vaardigheden opgenomen. Het beleidsplan focust zich op het versterken van het bibliotheekwerk in aanloop naar de

gemeentelijke zorgplicht die vanaf 2026 wordt opgenomen in de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob). De eerder aangekondigde wetswijziging is uitgesteld.

Doelstelling:

Sporten en bewegen maken we zo leuk en toegankelijk mogelijk. Daarnaast versterken we de sport- en beweegsector.

Accommodatievraagstukken

Er lopen drie accommodatievraagstukken waar sport en bewegen een rol speelt:

- In Balk werken we aan het MFC Balk. De raad heeft gekozen voor een MFC XL variant op een nog nader te bepalen locatie in Balk. Het proces wordt gecontinueerd op basis van de besloten variant.
- In Sint Nicolaasga zetten VV Renado, VV Langweer en VV Idskenhuzen zich samen met de gemeente in om de inmiddels inzichtelijke gemaakte kosten van de opstellen verder te dekken.
- In Lemmer is fusievereniging CVVO/VV Lemmer met ons in gesprek ons over een toekomstbestendig sportpark De Rien waar deze fusievereniging gebruik van wil gaan maken. Hier werken wij, met de voetbalverenigingen samen, om inzicht te krijgen in de kosten van sportvelden en opstellen en bijbehorend dekkingsplan.

Sportbedrijf De Fryske Marren

Sportbedrijf De Fryske Marren voert, naast exploitant van Swimfun en Sportfun, ook het gemeentelijk sport- en beweegbeleid Scoren door samenspel uit. Wij hebben de bestaande overeenkomst met Sportbedrijf De Fryske Marren verlengd tot en met eind 2024. We zetten vooruitlopend op de nieuwe overeenkomst vanaf 2025 gezamenlijk in op:

- Spelenderwijs In Beweging waarbij basisschool leerlingen worden uitgenodigd om meer te bewegen;
- het stimuleren van inwoners met een beperking om te bewegen;
- het doorontwikkelen van het sportloket FIIF waar verenigingen en inwoners terecht kunnen met vragen en voor ondersteuning;
- de combinatie sport, bewegen en gezondheid in de gezonde wijkaanpak.

Bij de jaarrekening 2023 is er een prognose 2024 ontvangen van Sportbedrijf De Fryske Marren. Deze prognose liet een negatief resultaat zien. Daarop is besloten in de AVA om halfjaarcijfers op te vragen. Van deze jaarcijfers is de verwachting dat het geprognostiseerde resultaat negatief blijft waardoor. Er gaat gestart worden met een onafhankelijk onderzoek naar de toekomstbestendigheid van het Sportbedrijf en met het accent het doorlichten van de exploitatie.

Sportakkoord en Brede Regeling Combinatiefunctionaris (onderdeel van Brede SPUK regeling)

Bij beide onderdelen ligt de focus op het versterken van de sportinfrastructuur. Sport en bewegen als middel (bv bevorderen gezondheid en ontmoeten) en sport en bewegen als doel (bv. kunnen presteren in wedstrijdverband met spelregels) spelen daarbij een cruciale rol. Met het Sportakkoord gebeurt dat door de inzet van een kernteam met vertegenwoordigers vanuit de lokale sport. Met de Brede Regeling Combinatiefunctionaris gebeurt dat door de inzet van zes profielen combinatiefunctionaris. Eén daarvan is de aangestelde gemeentelijke coördinator sport en preventie die onder meer verantwoordelijk is voor de koppeling van deze beide SPUK onderdelen met GALA. We werken aan de invulling van de overige profielen.

Motie sport

Deze motie, vastgesteld op 19 juli 2023, heeft betrekking op enerzijds het bevriezen van de 10% huurverhoging binnensportaccommodaties en anderzijds het samen met de gebruikers herijken van het in 2014 vastgestelde beleidskader. De bevriezing hebben wij ook voor het seizoen 2024/2025 doorgevoerd. Met de gebruikers is het beleidskader geëvalueerd. Op het afgesproken moment in de LTA koppelen wij de resultaten hiervan aan de raad terug.

Doelstelling:

Meedoen aan de samenleving, ongeacht wie iemand is, met welke achtergrond en vanuit elke leef- en woonsituatie.

Inclusie

Eind 2023 zijn we gestart met ervaringsdeskundigen (inwoners met fysieke en visuele beperkingen) om te kijken naar de toegankelijkheid in de gemeente. Deze pilot is in april afgerond. We gaan nu kijken om dit breder uit te rollen over het gehele gebied van onze gemeente.

4.3 Onderwijs

Doelstelling:

Een toekomstbestendig, aantrekkelijk en een kwalitatief goed onderwijsaanbod, passend voor elke leerling.

Leerplicht

Sinds corona is er een toename van het aantal leerlingen die thuis zitten of die dreigen thuiszitters te worden. Ook het aantal leerlingen met ernstige problematiek neemt toe; vaak is hulpverlening thuis en/of op school nodig.

Samen met de Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs zoeken gemeenten in de provincie en in de regio naar een passend aanbod voor leerlingen met een zware zorgbehoefte, zoveel mogelijk thuisnabij. Het aanbieden van passend onderwijs is de verantwoordelijkheid van de Samenwerkingsverbanden; wanneer er aanvullend een Jeugdwet-voorziening nodig is, ligt dat bij de gemeente.

Lokale Educatieve Agenda

In het eerste kwartaal van 2024 is de nieuwe werkwijze voor de LEA verder geïmplementeerd. LEA staat voor Lokale Educatieve Agenda en is het wettelijk verplichte school-bestuurlijke overleg. Rond de speerpunten Onderwijs aan anderstalige leerlingen en Onderwijs en Zorg zijn LEA-werkgroepen geformeerd die de onderwerpen nader uitwerken en rapporteren aan de LEA.

Onderwijsachterstanden

In 2023 is het nieuwe beleidsplan voor Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE) en peuteropvang vastgesteld door de gemeenteraad. Het speerpunt voor dit jaar is ouderbetrokkenheid. Er is gestart met een aantal projecten op scholen en peuteropvang, waaronder de zandbak-sessies, en in het najaar wordt een bijeenkomst voor professionals georganiseerd over ouderbetrokkenheid.

Project Onderwijs, Overheid en Ondernemers (30's)

In 2023 is de gemeente samen met de schoolbesturen Voortgezet Onderwijs, de ondernemersverenigingen en het RMC (Regionaal Meld- en Coördinatiepunt voor Voortijdig Schoolverlaten) gestart met een project

om leerlingen van het voortgezet onderwijs in contact te brengen met ondernemers. Het doel is tweeledig: ervoor zorgen dat leerlingen meer gericht een studie- en beroepskeuze kunnen maken door ze in contact te brengen met lokale ondernemers, en lokale ondernemers in staat te stellen zich te presenteren aan mogelijk toekomstige arbeidskrachten. Met dit project hopen we dat er minder leerlingen uitvallen omdat ze een verkeerde studiekeuze hebben gemaakt. Het project wordt nu nog gefinancierd vanuit tijdelijke middelen en loopt eerst tot en met 2024.

Vervoer bewegingsonderwijs

Met de start van het schooljaar 2023-2024 zijn alle scholen voor primair onderwijs wettelijk verplicht om twee lesuren van in totaal minimaal 90 minuten bewegingsonderwijs te verzorgen. Deze lessen worden gegeven door een bevoegde leerkracht voor alle leerlingen uit de groepen 1 t/m 8. Hierdoor is het gebruik van sportaccommodaties en het vervoer toegenomen. Voor schooljaar 2024-2025 is het nieuwe vervoersrooster gestart. De vervoerskosten worden elk jaar per 1 januari geïndexeerd.

Doelstelling:				
We investeren in betaalbare, moderne, duurzame en toekomstbestendige onderwijshuisvesting.				
				

Onderwijshuisvesting

De gemeente heeft voor de komende jaren een grote opgave op gebied van onderwijshuisvesting. Veel schoolgebouwen zijn 40 jaar of ouder en toe aan renovatie of nieuwbouw. Daarnaast was het huidige huisvestingsplan verlopen. Om die reden is er gewerkt aan een nieuw Integraal Huisvestingsplan (IHP) die in april 2024 door de raad is vastgesteld. Vervolgens is gestart met het opstellen van het uitvoeringsprogramma 2026-2041 waarin alle scholen die binnen de scope van het IHP vallen in een meerjarenprogramma van 16 jaar worden geagendeerd voor (ver)nieuwbouw en/of renovatie. Dit programma wordt eind 2024 voorgelegd aan de raad.

Uitvoering onderwijshuisvesting

- In maart 2024 is de renovatie van basisschool De Toekomst in Bakhuizen afgerond en is in gebruik genomen. Dit is inclusief kinderopvang. De financiële afwikkeling ronden we zo snel mogelijk af.
- De bouw van het nieuwe Zuyderzee Lyceum in Lemmer verloopt voorspoedig. Naar verwachting wordt het nieuwe schoolgebouw in januari 2025 opgeleverd.
- Er wordt gewerkt aan de voorbereiding van de nieuwbouw van twee basisscholen in Sint Nicolaasga. De verwachting is dat de bouw van de nieuwe school in het tweede kwartaal van 2025 start.
- Basisscholen De Tarissing en It Haskerplak in Oudehaske zijn per schooljaar 2023-2024 samengegaan als samenlevingsschool. Er wordt gebruik gemaakt van beide schoolgebouwen.
- De projecten voor de nieuwbouw/renovatie van de basisscholen in Terherne en Sloten zijn in september gestart. Voor de nieuwbouw/renovatie van De Klinkert in Sloten heeft Nijegaast de gemeente gevraagd om bouwheer te zijn.

Algemeen

Financiële afwijkingen

Bedragen € 1.000

Afwijkingen programma 4	Bedrag	v/n
4.1 Leerlingenvervoer		
Leerlingenvervoer	100	v
4.2 Voorzieningen		
Educatie	35	v
Cultuur	-79	n
Kinderopvang	80	v
SPUK Sport	244	v
Sportvelden	-35	n
AZC	65	v
Totaal	410	v

4.1 Leerlingenvervoer

Door een daling van het aantal te vervoeren leerlingen per schooljaar 2024-2025 verwachten wij dat er een voordeel ontstaat van € 100.000.

4.2 Voorzieningen

Educatie

Lokale bibliotheek voorziening. Betreft een budgetneutrale wijziging om de cofinanciering (loon en prijsindexering 2024) van de eenmalige specifieke uitkering versterking lokale bibliotheekvoorzieningen 2023-2024 bij het eenmalige krediet onder te brengen.

Cultuur

In 2024 worden de huren voor de culturele instellingen geharmoniseerd. Deze harmonisatie wordt kostenneutraal doorgevoerd. Het bedrag dat extra aan huur geïnd wordt, zal als de subsidie aan de culturele instellingen worden uitgekeerd. De overschrijding op musea en kunstzinnige vorming wordt dan ook voor € 79.000 gedekt uit de extra huurinkomsten binnen programma 2.

Kinderopvang

We verstrekken jaarlijks subsidie aan de peuteropvang. Het grootste gedeelte van dit voordeel is ontstaan doordat er in 2023 minder peuters zijn opgevangen dan bij de subsidieaanvraag was verwacht. Daarom is het verschil teruggevorderd bij de subsidieaanvragers.

Sport

SPUK SPORT Dit betreft een regeling waarbij de BTW gedeeltelijk gecompenseerd krijgen over de sportgerelateerde uitgaven. Wij hebben een correctie ontvangen over 2022 en een beschikking voor 2024. De Inkomsten hebben een voordelig effect van € 430.000. De uitgaven verwachten wij een nadeel van € 186.000.

Sportvelden

Als gevolg van de kostenstijging van bemesting.

Asielzoekerscentrum Balk

Ten aanzien van het AZC balk zijn er geen juridische procedures geweest of anderszins acties die inhuur van derden noodzakelijk maakten. Op dit budget zijn dus tot heden geen uitgaven op geboekt.

Afwijkingen op kredieten

Bedragen € 1.000

Afwijkingen investeringskredieten en eenmalige budgetten	Bedrag	v/n	Afsluiten
Lokaal Cultuuraanbod *	12	v	ja
SISA Lokale bibliotheekvoorziening *	-35	n	nee
Projectleider Brusplak *	-35	n	nee
Onderzoek Accomodatiebeleid *	20	v	ja
Subsidie provincie DOM Nijemirdum*	22	v	nee
Subsidie provincie DOM Nijemirdum*	-22	n	nee
Voorber. RKPC De Toekomst Bakhuizen *	10	v	ja
Onderwijshuisvesting AZC *	-82	n	
		v	
Totaal	-110	n	
* Eenmalige budgetten tlv/tgv de reserve Onderhanden werk	-110	n	

SISA Lokale bibliotheek voorziening.

Betreft een wijziging om de cofinanciering (loon en prijsindexering 2024) van de specifieke uitkering bij het eenmalige krediet te krijgen.

Projectleider Brûsplak

Wij verwachten de projectleider tot het einde van 2024 nodig zal hebben om de opdracht af te ronden. We koersen op besluitvorming in december. Dit betekent een nadeel van € 35.000. Deze kosten worden gedekt uit het voorbereidingskrediet, zodra de raad een besluit heeft genomen over Brûsplak. In lijn met het aangenomen amendement van 7 november 2022 zal, wanneer het investeringskrediet voor het Brûsplak vrijkomt, dit bedrag vanuit het reeds vastgestelde investeringskrediet teruggestort worden in de algemene reserve.

Onderzoek Accommodatiebeleid

Het maatschappelijk accommodatiebeleid is begin 2024 door de raad vastgesteld.

Subsidie Provincie DOM Nijemirdum

Vanuit de regeling Dorpsontwikkelingsmaatschappijen Fryslân (DOM) heeft de provincie heeft een subsidie voor het project DOM-methode Nijemirdum goed gekeurd.

Onderwijshuisvesting AZC

Met het besluit om het AZC langer open te houden blijven de noodlokalen ook langer bij de school staan. Zodra het nieuwe convenant getekend is kunnen er middelen bij het COA worden aangevraagd voor de tijdelijke huisvesting onder de Regeling OHBA regeling. We hebben nog geen duidelijkheid wanneer deze middelen beschikbaar kunnen krijgen van het COA.

5. Sociaal domein

Hoofddoelstelling:

Als gemeente spelen we een sleutelrol in het leven van vooral kwetsbare inwoners. Ons doel is om inwoners te steunen, de leefbaarheid te vergroten en het meedoen in de maatschappij te bevorderen. Dit programma richt zich daarbij op organisaties, diensten en voorzieningen die zich inzetten op de verschillende gebieden van het sociaal domein.

In dit hoofdstuk gaan we in op onze werkzaamheden op het gebied van participatie en zelfredzaamheid, zorg en jeugd, op basis van onder meer de Jeugdwet, de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning) en de Participatiewet. Het sociaal domein is van groot belang, omdat het zich richt op het ondersteunen en verbeteren van het welzijn van mensen. We richten ons op gelijke kansen voor iedereen. We bieden ondersteuning aan mensen die het nodig hebben, zoals ouderen, mensen met een beperking, jongeren met problemen en mensen die in armoede leven. Door te investeren in het sociaal domein kan de samenleving floreren en kunnen mensen hun potentieel zo veel als mogelijk benutten

5.1 Samenleving

Doelstelling:

Een duurzaam sociaal domein staat voor een sterke en dragende samenleving met goede en toegankelijke basisvoorzieningen.

Subsidie Inwoners

Er wordt invulling gegeven aan het fonds 'cofinanciering van inwonersinitiatieven'. Doel van het fonds is om via cofinanciering inwonersinitiatieven te ondersteunen die niet passen binnen het huidige gemeentelijk financierings- of subsidiebeleid. Dit jaar worden ook verschillende acties gestart om inwoners te informeren over de verschillende gemeentelijke subsidie mogelijkheden. We doen dit in samenwerking met het Sociaal Werk De Kear. Doel van beide activiteiten is een breder aanbod, een betere bekendheid en het stimuleren van inwonersinitiatieven. Er zijn tot nu toe zeven aanvragen toegekend in 2024.

Mantelzorg

We voeren het Uitvoeringsplan Mantelzorg uit met de volgende drie actielijnen:

- Ondersteuningsaanbod afstemmen en inzichtelijk maken;
Deze actielijn wordt uitgevoerd door de kerngroep Mantelzorg. Dit is een samenwerking tussen de gemeente, Sociaal Werk De Kear en enkele zorgaanbieders. Er zijn in het sociaal wijkteam twee ambassadeurs aangesteld om onderwerp mantelzorg onder de aandacht te brengen binnen het sociaal wijkteam.
- Vinden, bewust worden en informeren;
We zijn bezig met het ontwikkelen van een mantelzorgcampagne. Deze campagne wordt eind 2024 gelanceerd. De campagne gaat zich richten op bewustwording van de doelgroep.
- Deskundigheidsbevordering.
Begin 2024 is het sociaal wijkteam voorgelicht over het thema mantelzorg. We brengen het thema jaarlijks onder de aandacht.

Vrijwilligerswerk

In onze gemeente zijn veel vrijwilligers actief: Ongeveer 60% van onze inwoners verricht vrijwilligerswerk. Onderdeel van onze opdracht aan Sociaal Werk De Kear is het ondersteunen van inwonersinitiatieven, verenigingen en vrijwilligersorganisaties. Deze ondersteuning is altijd zo kort en zo licht mogelijk: Sociaal Werk De Kear sluit zoveel mogelijk aan bij wat mensen zelf kunnen. Jaarlijks worden de vrijwilligers tijdens de dag van de vrijwilliger gewaardeerd. Het afgelopen jaar was dit in de vorm van een vrijwilligersfestival.

Uit de evaluatie van de deelnemers is gebleken dat ze het een erg prettige bijeenkomst vonden. Ze voelden zich gewaardeerd. Daarom wordt dit jaar opnieuw een vrijwilligersfestival georganiseerd op 6 december.

Ondersteuning van Oekraïners

Ontheemden uit Oekraïne worden gehuisvest en waar nodig van leefgeld en andere zaken voorzien. We ondersteunen hen in alle leefgebieden zover problemen kunnen ontstaan door de taalbarrière. Zowel statushouders als Oekraïners die willen en/of kunnen werken worden waar mogelijk daarin begeleid.

Huisvesting statushouders

In het onlangs vastgestelde plan van aanpak voor huisvesting van statushouders zijn diverse alternatieve vormen van huisvesten benoemd. Reden is dat de reguliere wijze niet meer toereikend is om (tijdig) aan de taakstelling te kunnen voldoen. De kansrijke vormen worden uitgewerkt zodat deze in pilotvorm in de praktijk kunnen worden gebracht.

5.2 Maatwerkvoorzieningen

Doelstelling:			
Een veilige en vertrouwde plek voor alle kinderen, waar zij de hulp krijgen die zij verdienen.			
			

Jeugd Maatwerkvoorzieningen

Hervormingsagenda Jeugd

De landelijke invulling en uitrol van de vastgestelde Hervormingsagenda Jeugd heeft als gevolg van de vorming van een nieuwe kabinet vertraging opgelopen. We zijn in afwachting van de uitkomst van gesprekken tussen het kabinet en de VNG over de koers en op welke termijn de verschillende onderwerpen uit de Hervormingsagenda worden uitgerold.

Regiovisie

Ondanks de haperingen in het proces zijn we in De Fryske Marren en de Regio volop bezig met het invullen van de Hervormingsagenda en de Regiovisie en zien we positieve ontwikkelingen.

We zijn als De Fryske Marren met Sociaal Domein Fryslân en de andere gemeenten in gesprek over de keuzes binnen de uitvoeringslijnen binnen de Regiovisie. Het gaat dan over:

- samenwerking, onderwijs, gemeenten en jeugdhulp;
- inzet ervaringsdeskundigen;
- versterking gebiedsteams en de kind- en jeugdbeschermingsketen;
- aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties.

Inkoop

De inkoop en implementatie van provinciale specialistische jeugdhulp is afgerond en we werken met partners aan een verfijning van het jeugdhulp aanbod en de daarop voorliggende voorzieningen.

Wachtlijsten

We zien voor een aantal specifieke vormen van jeugdhulp een toename in de wachtlijsten. We zijn als gemeenten, aanbieders en Sociaal Domein Fryslân in gesprek om dit probleem op te lossen.

Collectieve Jeugdhulp

Binnen het regionale speciaal onderwijs hebben we inmiddels een collectief jeugdhulp aanbod beschikbaar en we zijn betrokken rondom inclusief onderwijs (lokaal en provinciaal).

Daarnaast hebben we aanvullend op de provinciale inkoop een praktisch en laagdrempelig (collectief & individueel) aanbod gericht op jeugdigen met een lichtere ondersteuningsvragen.

Ondersteuner Jeugd en Kansrijke Start

In samenwerking met de huisartsen zorgen we ervoor dat de inwoners via de in huisartsenpraktijk aanwezige ondersteuner jeugd, de nodige ondersteuning kunnen ontvangen. De ondersteuner jeugd is een medewerker van het wijkteam. Ook zijn we actief in het mogelijk maken van een Kansrijke Start voor de jongste inwoners. Indien nodig organiseren we samenhangende ondersteuning.

Financiële afwijking

Met deze ontwikkeling zetten we een stap voorwaarts waarbij we als gemeente De Fryske Marren samen zorgdragen voor onze jeugd. Ondersteunen of hulpverlening is beschikbaar waar nodig.

Naast de bovenstaande ontwikkelingen hebben we in de afgelopen periode jeugdhulp verleend. Deze maatwerkondersteuning heeft, in lijn met het landelijke en provinciale beeld, tot overschrijding geleid.

Wmo maatwerkvoorzieningen

- Het totaal aantal inwoners dat gebruik maakt van de Wmo stijgt licht. Trendmatig wordt voor de komende jaren in onze gemeente een groei van het aantal cliënten verwacht van 4% per jaar. Deze wijkt niet af van de landelijke trend.
- De sterkere groei bij huishoudelijke hulp door de invoering van het abonnementstarief lijkt af te nemen. Deze groeit nu nog licht, gelijk aan de andere voorzieningen.
- De gemiddelde kosten per cliënt stijgen licht. Dit komt door het aanpassen van tarieven en een verschuiving naar zwaardere en intensievere zorg. Dit is het gevolg van de groeiende groep ouderen (meer 65-plussers, de gemiddelde leeftijd stijgt), de druk op mantelzorgers, het langer zelfstandig wonen en een toename van psychische problematiek. Ook komt er meer druk op de Wmo door aanpassingen van andere wetten.
- De aanbesteding voor trapliften voor de periode 1 oktober 2024 tot 1 oktober 2032 is afgerond. Dit is samen met de Friese gemeenten uitgevoerd. De prijzen stijgen met ruim 13%.

Hulp bij het huishouden

De pilot Toegang huishoudelijke hulp laat positieve uitkomsten zien en de kwaliteit van de intake blijft gewaarborgd. De inwoner ontvangt sneller huishoudelijke hulp. De werkdruk bij het sociaal wijkteam is door de pilot afgenomen. De pilot wordt verlengd tot het einde van 2024. Meer aanbieders kunnen hierbij aansluiten. In het najaar starten we met het project Hulp bij het huishouden. Daarbij richten we ons op de toekomstige ontwikkelingen. Dit kan leiden tot een nieuwe aanbesteding.

Beschermd wonen

De doordecentralisatie van Beschermd wonen en het woonplaatsbeginsel zijn voorlopig uitgesteld. De decentralisatie moet ervoor zorgen dat de lokale gemeente verantwoordelijk wordt voor de financiering en uitvoering. Bij individuele aanvragen van inwoners voert het sociaal wijkteam sinds begin 2024 zelfstandig het onderzoek uit en indiceert zelf. Dit besluit lag eerst bij de centrumgemeente. Het aantal aanvragen neemt toe.

Wmo-toezicht

GGD-Fryslân is opnieuw aangewezen als toezichthouder. Het toezicht is voor een belangrijk deel gericht op de doelmatigheid van de geleverde zorg. Jaarlijks voeren zij vijf onderzoeken uit. Ook voeren zij calamiteitenonderzoeken uit. Het Wmo-toezicht is onderdeel van de integrale gemeentelijk aanpak

ondermijning en er volgt nieuw beleid op het gebied van toezicht, handhaving en naleving. De Rijksoverheid en VNG werken daarnaast aan een verbetertraject toezicht. Hier sluiten wij op aan.

5.3 Inkomensregelingen en participatie

Doelstelling: Iedereen kan maatschappelijk participeren, ongeacht het inkomen.				
				

Kindvoorzieningen

Stichting Leergeld Zuidwest Friesland, het Jeugdfonds Sport & Cultuur Fryslân en stichting jarige Job (SAM&) bereiken veel kinderen die door de financiële situatie van hun ouders niet kunnen meedoen aan sport, cultuur of op school. Met bijvoorbeeld de introductie van een kledingpas voor de aanschaf van winterkleding werden met succes meer kinderen van de doelgroep te bereikt. Uit een recente publicatie van de Rekenkamer van de OWO gemeenten blijkt dat het aantal kinderen in De Fryske Marren dat opgroeit in armoede daalt. Voor de kinderen die in armoede opgroeien zijn de voorzieningen van SAM& beschikbaar waardoor ze meedoen en meetellen en (zoveel mogelijk) gelijke kansen krijgen om zich te ontwikkelen.

Aanvalsplan armoede

In het aanvalsplan armoede is de inkomensgrens van de minimaregeling van 110% naar 120% bijstandsnorm verhoogd en de volgende aanvullende maatregelen ingezet:

- Vanaf april zijn we aangesloten bij het Volwassenenfonds Sport en Cultuur Friesland. Minima kunnen maximaal €300 in natura ontvangen voor hun Sport- en of cultuuractiviteiten.
- Deze groep mensen die gebruik maakt van de minimaregeling kan nu voordelig met het OV reizen. De eerste 200 vervoerspassen zijn inmiddels toegekend en in gebruik. De reacties zijn erg positief en de maatregel draagt bij het stimuleren van maatschappelijke participatie en het tegengaan van vervoersarmoede. Het gaat hier om reizen buiten de spits.
- De voedselbanken kregen een hogere subsidiebijdrage
- Wij hebben subsidie toegekend voor het bestrijden van menstruatiearmoede
- Er is een financieel coach aangesteld

Alle voorgenomen maatregelen uit het Aanvalsplan armoede zijn gerealiseerd. We monitoren de resultaten en maatschappelijke effecten van het Aanvalsplan armoede. In een separate rapportage gaan wij dieper in op cijfers en aantallen. Op de LTA zullen we de rapportage van het eerste jaar van het Aanvalsplan armoede opnemen.

Rekenkameronderzoek

De implementatie van de aanbevelingen in de bedrijfsvoering uit het Rekenkameronderzoek zijn grotendeels uitgevoerd. Bij de jaarrapportage zullen we de laatste stand van zaken weergeven.

Doelstelling:

We bestrijden armoede en voorkomen schuldenproblematiek.

Armoede en schulden

Het aantal inwoners dat zich bij ons meldt met beginnende schulden is gestegen ten opzichte van 2023. Dit heeft te maken met de stijging van het aantal aanmeldingen via Vroegsignalering en hiernaast met de bekendheid van schulddienstverlening. De samenwerking met de woningbouwcorporaties en de huurdersvereniging in onze gemeente zorgt voor een daling van het aantal huisuitzettingen in onze gemeente. Ook initiatieven en projecten die in gezamenlijkheid met ons Platform armoede en schulden worden gerealiseerd, dragen bij aan het voorkomen, vroegtijdig signaleren of het oplossen van schulden.

Het aantal inwoners dat een schuldregeling moet treffen om uit de problematische schulden te komen (of een saneringskrediet) is niet gestegen. De halvering van de looptijd naar 18 maanden maakt dat we extra alert zijn op budgetvaardigheden van een inwoner tijdens de regeling. In het nazorgtraject hebben we hiervoor samen met de inwoners afspraken over gemaakt om recidive te voorkomen.

Doelstelling:

We zetten ons in om bestaansonzekerheid tegen te gaan.

Bestaanszekerheid

Het aantal huishoudens dat gebruik maakt van bijzondere bijstand is gestegen ten opzichte van dezelfde periode in 2023. In het eerste half jaar hebben 449 huishoudens bijzondere bijstand ontvangen. Dit aantal is exclusief de energietoeslag. De oorzaak ligt enerzijds doordat wij de inkomensgrens in januari naar 130% van toepassing zijnde bijstandsnorm hebben verhoogd. Anderzijds vragen wij continue aandacht voor de verschillende regelingen en ondersteuningsmogelijkheden in de huis-aan-huisbladen en op social media. Deze communicatie-uitingen leidt tot betere bekendheid van de verschillende regelingen en een toename van het aantal inwoners dat aanvraag indient via www.datgeldtvoormij.nl. Dit is het portaal om alle toeslagen en gemeentelijke regelingen aan te vragen. De goede samenwerking met de maatschappelijke organisaties helpt bovendien bij het snel en effectieve ondersteuning van kwetsbare inwoners.

Gedupeerden toeslagenaffaire

Vanaf 2020 geven we ondersteuning aan onze inwoners die gedupeerd zijn door de toeslagenaffaire. Hoeveel het aantal huishoudens dat steun aanvraagt beperkt is, zijn de reacties van alle gedupeerden op het persoonlijk contact erg positief. Hierdoor werken mee aan het voorzichtig herstel van het vertrouwen.

Energietoeslag

Tot 1 juni konden inwoners bij ons de energietoeslag aanvragen. De huishoudens die een Participatiewet uitkering ontvangen, heeft de toeslag ambtshalve toegekend gekregen. Hiernaast is aan meer dan 1800 inwoners de energietoeslag uitgekeerd. Hiermee heeft de regeling een erg hoog bereik. Het aantal huishoudens dat problematisch schulden heeft als gevolg van de hoge kosten voor energie is niet hoger geworden sinds de start van de energiecrisis. Dit resultaat is toe te schrijven aan de energietoeslag.

Doelstelling:

Goede uitvoering geven aan de Participatiewet binnen onze gemeente.

Participatiewet (inclusief IOAZ, IOAW en BBZ en loonkostensubsidies)

Het bestand reguliere bijstand en IOAW (Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers) is in 2024 gestegen met bijna 7%. De stijging komt grotendeels door een hoge instroom van 30 statushouders. Begin 2024 bedroeg het aantal uitkeringsgerechtigden 644, eind april 665 en eind augustus 687 uitkeringen. De regeling voor de loonkostensubsidie wordt goed gebruikt. Bijstandsgerechtigden met een beperking vinden hierdoor makkelijker een werkplek bij een werkgever. Een deel van hun loonsom wordt gecompenseerd via de loonkostensubsidie, afhankelijk van hun arbeidscapaciteit. Naast het werken met loonkostensubsidie, is het ook mogelijk aan het werk te gaan bij NV Empatec op een beschutte werkplek. Binnen onze gemeente zijn 16 inwoners geplaatst op een beschutte werkplek. De taakstelling vanuit het Ministerie voor 2024 bedraagt 13. Dit betekent dat we meer inwoners plaatsen op een beschutte werkplek.

Bijstandsbesluit zelfstandigen (Bbz)

Het Bijstandsbesluit zelfstandigen (Bbz) wordt uitgevoerd door het Bureau Zelfstandigen Fryslân (BZF). Naast het uitvoeren van de wettelijke taak (het uitvoeren van de Bbz en IOAZ) ontwikkelt BZF een preventief aanbod passend bij de doelgroep. Het aantal aanvragen Bbz is nagenoeg gelijk aan vorig jaar. De situatie is dan ook onveranderd. Het aantal starters blijft laag. Dit is ook terug te zien in het aantal bijstandsgerechtigden dat een voorbereidingstraject volgt voor het ondernemerschap. De reden dat gevestigde ondernemers een aanvraag doen voor ondersteuning in het levensonderhoud is divers. We zien ziekte, tijdelijke terugloop van opdrachten of een toename van kosten. Beide aanvragen voor een krediet door gevestigd ondernemers waren een aanvraag voor een saneringskrediet i.v.m. schulden. In dit jaar zijn door BZF drie ondernemers doorverwezen naar de schuldhulpverlening in verband met een problematische schuldensituatie.

Begeleiding van inwoners naar duurzaam, betaald werk van inwoners (Werkleerbedrijf)

We zien dat voor bemiddeling van deze doelgroep naar werk meer tijd nodig is om een plaatsing te kunnen realiseren. We spelen op deze behoefte in. Er zijn ongeveer 300 inwoners bij het Werkleerbedrijf bezig met een traject richting werk/activering naar werk. Daarnaast zorgen we voor een duurzame plaatsing door nazorg en jobcoaching aan te bieden bij inwoners die met loonkostensubsidie aan het werk zijn.

Inburgering statushouders

Tijdens de maatschappelijke begeleiding zetten we in op snelle inburgering en integratie van statushouders. De samenwerking tussen gemeente en de netwerkpartners (onderling) verloopt goed, mede doordat de gemeente de Fryske Marren de regierol voortvarend oppakt. De taakstelling voor huisvesting van statushouders is nog steeds hoog in vergelijking met voorgaande jaren. Alternatieve huisvestingsvormen worden onderzocht en waar mogelijk start de inburgering al terwijl de statushouder nog in het AZC verblijft. Stavoor voert de B1- en Z- route uit en Firda de Onderwijsroute. Beide organisaties doen dit voor de gehele Provincie. De Friese gemeenten hebben mede hierdoor periodiek overleg op zowel uitvoerings- als beleidsniveau.

Doelstelling:

Een duurzaam en toekomstbestendig werkleerbedrijf.

Wet sociale werkvoorziening (Wsw)

De uitvoering van de (oude) Wsw binnen de NV Empatec is meegenomen in de doorontwikkeling richting Werkleerbedrijf inclusief de re-integratie onderdelen Pastiel en De Werkjouwer. In samenwerking met Empatec en de deelnemende gemeenten wordt nu uitvoering gegeven aan een implementatieplan. Naast dit traject loopt de wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling Fryslân-West, deze is bijna afgerond.

Doelstelling:

Borgen sturing vanuit raad op de gemeenschappelijke regeling Fryslân-West.

Gemeenschappelijke Regeling Fryslân-West

Het proces van de wijziging tweede fase Gemeenschappelijke Regeling Fryslân-West is bijna afgerond. Alle vier raden hebben voor het zomerreces de colleges toestemming verleend tot het wijzigen van de gemeenschappelijke regeling. De colleges stellen de gemeenschappelijke regeling nog vast in het vierde kwartaal 2024. De nieuwe gemeenschappelijke regeling treedt per 1 januari 2025 in werking. Ook is een gemeenschappelijke raadsadviescommissie Fryslân-West ingesteld, deze treedt al eerder in werking. Met de nieuwe gemeenschappelijke regeling en de raadsadviescommissie is de sturing goed geborgd.

5.4 Conflictzorg**Doelstelling:**

(Kwetsbare) inwoners de juiste zorg en ondersteuning bieden.

Jeugdbescherming

Het uitvoeringsplan van het integrale veiligheidsbeleid is vastgesteld door het college en wordt uitgevoerd.

Het aantal jeugdbeschermingstrajecten (ondertoezichtstellingen) neemt toe. Het inzetten van een jeugdbeschermingstraject, als laatste middel, is niet wenselijk voor de betrokken jeugdigen en de gezinnen. We ontwikkelen een programma om dit aantal terug te dringen.

Met Sociaal Domein Fryslân en de andere Friese gemeenten zijn we in gesprek over het versterken van de gebiedsteams en de kind- en jeugdbeschermingsketen en de samenwerking op het gebied van jeugdhulp.

5.5 Gezondheidszorg

Doelstelling:

Inwoners doen mee in de maatschappij en voelen zich goed in de omgeving waarin zij leven.

Gezondheid is meer dan 'niet ziek zijn'. Gezondheid gaat ook over meedoen in de maatschappij, zingeving en je goed en gelukkig voelen in de omgeving waar je leeft. We zetten hier als gemeente op in vanuit verschillende invalshoeken; de leefomgeving, de gemeenschap en door gebiedsgericht te werken in specifieke wijken (wijkaanpak).

We richten de leefomgeving zo in dat deze gezond, veilig en groen is. Een gezonde fysieke leefomgeving nodigt uit tot elkaar ontmoeten, bewegen en sporten, en gelegenheden om kunst en cultuur te maken en te bezoeken. In het kader van de Omgevingswet nemen we in de afweging en besluitvorming met betrekking tot de leefomgeving al deze elementen mee.

Naast een gezonde fysieke leefomgeving is een sterke sociale basis cruciaal voor meedoen en welbevinden van onze inwoners. De sociale basis gaat om wat mensen samen doen, de gemeenschap. Samen leven, wonen, werken en recreëren. We ontwikkelen in 2024 een visie en een uitvoeringsplan voor versterking van de sociale basis. Dit is een vereiste in het kader van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en gaat hand in hand met de ontwikkelingen met betrekking tot de koers sociaal domein.

Samen met onze samenwerkingspartners zetten we in op 'positieve gezondheid' in de gezonde wijkaanpak. Dit doen we in het kader van het verkleinen van sociaal-economische gezondheidsverschillen in twee wijken in onze gemeente, onder de vlag van gezondheidscampagne 'Gezond je ding doen'.

Cool De Fryske Marren (samenwerking met Cool SWF) is gestart onder de naam OKO (Opgroeien in een Kansrijke omgeving; gebaseerd op IJslands preventiemodel). Door middel van een integrale en preventieve werkwijze met scholen, ouders/opvoeders, jongerenwerkers en andere professionals in de buurt, willen we jongeren gelukkiger en gezonder op laten groeien en voorkomen dat jongeren gaan drinken, roken of drugs gaan gebruiken. We hebben op basis van de ingevulde vragenlijsten van de OKO-monitor met alle partijen in een dialoogsessie bepaald welke veranderpunten we willen aanpakken. Voor elk veranderpunt kiezen we samen de best passende en werkende aanpakken en activiteiten. Dit kunnen bestaande aanpakken maar ook nieuwe activiteiten zijn die we vanaf dit schooljaar (september) opstarten. Belangrijk is daarbij dat de activiteiten en aanpakken de beschermende factoren versterken en de risicofactoren verminderen.

Doelstelling:

Inspelen op de maatschappelijke uitdaging van een tekort aan zorg (toekomstbestendig zorglandschap) en de vraag van de ouder wordende mens.

Onze gemiddelde leeftijd wordt steeds hoger. Het aantal ouderen in onze samenleving neemt daardoor toe. Tegelijkertijd is bekend dat de zorg hier niet voldoende aanbod voor heeft.

We werken zowel regionaal als lokaal samen met maatschappelijke organisaties en medeoverheden in het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorgakkoord (IZA) om de keten van

ondersteuning en zorg toekomstbestendig te maken en te behouden. De regionale samenwerking vindt plaats via het Friese Integraal Zorgakkoord (FrIZA).

Dat doen we door het versterken van de sociale basis met inzet op gezondheid, preventie en welzijn. Ook richten we ons op meer normaliseren en minder medicaliseren en diagnosticeren. De aanpak 'Welzijn op recept' is hier binnen De Fryske Marren een concreet voorbeeld van. We zetten in op de ketenaanpak valpreventie. Het worden van een dementievriendelijke gemeente nemen we op in de wonen-welzijn-zorgvisie.

De extra inzet om de keten van ondersteuning en zorg toekomstbestendig te maken en te behouden wordt deels bekostigd uit tijdelijke rijksmiddelen.

Onbegrepen gedrag

Binnen ons sociaal wijkteam is een specialistische team voor inwoners met onbegrepen gedrag. Dit team werkt o.a. samen met GGZ en VNN in Fact+ en vormt daarmee een netwerksamenwerking in de eerste en tweede lijn.

Doelstelling: Als onderdeel van de Woonvisie kijken naar hoe om te gaan met wonen, zorg en welzijn voor ouderen en andere kwetsbare doelgroepen.			
			

Mensen met een zorgvraag wonen vaker en langer zelfstandig. Het gaat bijvoorbeeld om mensen die uitstromen uit instellingen waar zij zorg ontvangen en zelfstandig wonen met begeleiding, zoals mensen met een verstandelijke beperking of psychiatrische aandoening. Het gaat ook om ouderen die zelfstandig blijven wonen, al dan niet in hun huidige huis. Met de Wonen-Welzijn-Zorgvisie geven we invulling aan de opgaven in het kader van het landelijke programma's vanuit het Rijk: 'Een thuis voor iedereen' en 'Wonen en zorg voor ouderen'. Daarbij zijn gemeenten op grond van de Wet Versterking Regie Volkshuisvesting verplicht om voor 2026 een Wonen-Welzijn-Zorgvisie op te stellen.

We gaan voor een breed gedragen visie met de maatschappelijke opgaven en ambities voor wonen, welzijn en zorg voor inwoners met een zorg- of ondersteuningsvraag. Om dit te bereiken is de betrokkenheid van de vele stakeholders van groot belang. Hiervoor hebben we diverse stakeholdersbijeenkomsten georganiseerd. Deze bijeenkomsten zijn goed bezocht en hebben veel input gegeven voor de conceptvisie, die op dit moment wordt opgesteld. In april en juli 2024 is de raad met een raadsmemo geïnformeerd over de voortgang van het traject.

Doelstelling: Integraal Veiligheids- en zorgplan 2024-2027 (IVZP).			
			

De raad heeft op 28 februari 2024 het Integraal veiligheidsplan 2024-2027 vastgesteld. In dit plan zijn de beleidsprioriteiten en kaders voor de komende vier jaar opgenomen. We geven behalve aan onze reguliere veiligheidstaken, de komende jaren extra aandacht aan de veiligheidsthema's

- bestrijding van ondermijning
- bevorderen van digitale veiligheid en tegengaan van cybercriminaliteit
- zorg en veiligheid verbinden

Het uitvoeringsplan veiligheid 2024-2025 is op 23 juli 2024 door het college vastgesteld en ter kennisname gedeeld met de raad.

5.6 Sociaal domein algemeen

Doelstelling: Duidelijkheid over taken en verantwoordelijkheden Adviesraad Sociaal Domein	
	

De Adviesraad Sociaal Domein bracht advies uit

De Adviesraad Sociaal Domein (adviesraad) heeft tot nu toe in 2024 advies uitgebracht op de volgende onderwerpen:

- De Fryske Oanpak Beschermd Wonen vanaf 2022 – Regio Fryslân
- Plan van aanpak Jeugdparticipatie in De Fryske Marren 2023
- Verordening Jeugdhulp De Fryske Marren 2024
- Beleidsregels kennismakingsperiode Participatiewet De Fryske Marren 2024

Later dit jaar evalueren we met de adviesraad haar werkzaamheden.

Wmo Ontwikkeltafels

Via ontwikkeltafels richten we ons op het optimaliseren van de kwaliteit en uitvoering van de werkwijze van resultaatgericht werken. Het gaat hierbij ook om het ontwikkelen van vernieuwende vormen van ondersteuning, beter afstemming van diensten en het versterken van de sociale basis, zoals de Thuis kamers. Dit doen we in nauwe samenwerking met aanbieders en Sociaal Werk De Kear. We investeren in het versterken van de eigen mogelijkheden van inwoners, het beter benutten van hun sociale netwerk en eigen omgeving en het gebruik van algemene voorzieningen.

Binnen de werkwijze van resultaatgericht werken hebben de aanbieders meer ruimte gekregen om de ondersteuning passend in te vullen. Aanbieders bepalen de aard van de ondersteuning en het aantal uren. De eerste ervaringen zijn positief en het leidt voornamelijk niet tot hogere uitgaven. Met prestatie-indicatoren monitoren we de resultaten.

Algemeen

Financiële afwijkingen

Bedragen € 1.000

Afwijkingen programma 5	Bedrag	v/n
5.1. Samenleving		
Subsidies inwoners	40	v
Preventief Jeugdbeleid	30	v
Vrijwilligers en mantelzorg	20	v
5.2 Maatwerkvoorziening		
Jeugdhulp maatwerkvoorzieningen	-2.700	n
5.3 Inkomensregelingen en participatie		
Sociale werkvoorziening	-97	n
Bijzondere bijstand energietoeslag	16	v
5.4 Conflictzorg		
Jeugdbescherming en reclassering	-35	n
5.6 Sociaal Domein algemeen		
Innovatief WMO-beleid	50	v
Totaal	-2.676	n

Toelichting Financiële analyse, vervolg op analyse voorjaarsrapportage

Zoals aangekondigd in de voorjaarsrapportage zal in deze rapportage een vervolg worden gegeven aan de financiële analyse binnen het programma Sociaal Domein, hier is uitvoering aangegeven.

Het incidenteel overschot wordt afgeroomd en als financieel voordeel meegenomen in deze rapportage.

5.1 Samenleving

- Subsidies inwoners € 40.000*
- Vrijwilligers en Mantelzorg € 20.000*

Preventief jeugdbeleid

Het preventief jeugdbeleid laat een voordeel zien van naar verwachting € 30.000. Het voordeel is het gevolg van het beperkte aantal subsidie aanvragen vanuit het onderwijs. Het onderwijs kan subsidie aanvragen voor activiteiten die een bijdrage leveren aan het gezond en veilig opgroeien van kinderen en jongeren. De komende periode wordt het onderwijs geïnformeerd over de subsidiemogelijkheden en de aanvraagprocedure voor de schooljaren 2024/2025 en 2025/2026.

5.2 Maatwerkvoorziening

Jeugdhulp

Met de nieuwe inkoop is de kostprijs van de jeugdhulp gestegen. Dit is het gevolg van de verplichting om reële tarieven toe te passen en de werkelijke loon en prijscompensatie. Naar aanleiding van het laatste is op basis van de voorjaarsrapportage het voor jeugdhulp begrote bedrag met € 1.000.000 verhoogd. Het verschil tussen de toepaste en de werkelijke loon en prijscompensatie. De effecten van het toepassen van reële tarieven is op dit moment, op basis van de beschikbare informatie, nog niet vast te stellen.

Over 2024 zien we wederom een stijging van het gebruik van jeugdhulp ten opzichte van 2023 en de voorgaande jaren. Daarmee nemen ook de kosten toe. In 2024 wordt, rekening houdende met de al doorgevoerde verhoging, een tekort verwacht van € 2.700.000.

De toename in gebruik en kosten komt overeen met het landelijke en provinciale beeld. Hierbij dient te worden opgemerkt dat het aantal jongeren met jeugdhulp in De Fryske Marren ongeveer 1% lager ligt dan het landelijke en provinciale beeld.

5.3 Inkomensregelingen en participatie

Sociale Werkvoorziening

De ontvangen Rijksbijdrage voor de WSW wordt geormerkt aan het budget sociale werkvoorziening. Het budget staat volledig ter dekking aan de verbonden partij GR Fryslan-West en is daarmee budgetneutraal.

Het budget sociale werkvoorziening is niet toereikend doordat er een discrepantie is ontstaan tussen de Rijksbijdrage WSW en de geormerkte middelen aan het budget sociale werkvoorziening. Hierdoor is een tekort te verwachten van € 97.000. Het gaat om een incidenteel tekort. Het budget is, op basis van de huidige begroting van de GR Fryslan-West, toereikend voor de komende jaren.

Participatiewet en BBZ

We zijn nog in afwachting van de definitieve beschikking 2024 BUIG van het Rijk. Deze ontvangen we in oktober. Daarna kunnen we aangeven hoe de begroting zich verhoudt tot de definitieve beschikking.

Bijzondere bijstand energietoeslag

Het aanvragen van de energietoeslag 2023 kon tot 1 juni van dit jaar. Het budget 2024 van €100.000 is afkomstig vanuit de resultaatbestemming jaarstukken 2023. In totaal zijn er 114 aanvragen toegekend. Uitgekeerd bedrag over deze periode bedraagt € 83.000. Het overschot van €16.000 wordt afgeroomd en gerapporteerd als een financieel voordeel.

5.4 Conflictzorg

Jeugdbescherming en reclassering

Het jaarlijkse voorschot op de via de gemeente Leeuwarden aan de Gecertificeerde Instellingen (de uitvoerders jeugdbescherming en reclassering) is vastgesteld op € 1.235.000. Naar aanleiding van de voorjaarsrapportage is het budget tussentijds verhoogd met € 450.000 naar een totaalbudget van € 1.200.000. Dit betekent voorlopig een overschrijding van € 35.000.

Voorlopig, omdat de definitie afrekening van de door de gemeente Leeuwarden verstrekte subsidie plaats zal vinden op basis van werkelijke aantallen.

De overschrijding wordt veroorzaakt door de volgende factoren:

- De invoering van een landelijk tarief voor de inzet van de Gecertificeerde Instellingen en daaraan gekoppelde hogere kwaliteitseisen;
- Stijgend aantal jeugdbeschermingstrajecten.

5.6 Sociaal Domein algemeen

- Innovatief WMO-beleid € 50.000*

* Voortgekomen uit financiële analyse

Afwijkingen op kredieten

Bedragen € 1.000

Afwijkingen investeringskredieten en eenmalige budgetten	Bedrag	v/n	Afsluiten
Meerkosten Oekraïne sociaal domein*	-55	n v	nee
Totaal	-55	n	
* Eenmalige budgetten tlv/tgv de reserve Onderhanden werk	-55	n	

Meerkosten Oekraïne sociaal domein

Wij zijn verantwoordelijk voor de zorg en ondersteuning vanuit de Wmo 2015 en de Jeugdwet, de uitvoering van het basistakenpakket Jeugdgezondheidszorg, het Rijksvaccinatieprogramma en het prenataal huisbezoek uit de Wet publieke gezondheid voor Oekraïense ontheemden opgevangen worden in onze gemeente. Het aantal Oekraïense ontheemden is dusdanig groot in omvang dat dit niet als een onderdeel van gebruikelijke fluctuaties gezien kan worden. Het Rijk heeft destijds in de decembercirculaire 2023 hier middelen voor beschikbaar gesteld. Het voorstel is om deze middelen alsnog te onttrekken vanuit de algemene reserve en deze extra taak hiermee te bekostigen.

Programma-overstijgende informatie

Algemene dekkingsmiddelen

Financiële afwijkingen

Bedragen € 1.000

Afwijkingen algemene dekkingsmiddelen	Bedrag	v/n
Verzekeringen	-105	n
Financieel beleid	-100	n
Personeel en organisatie	-70	n
Budget I&A	-1.150	n
Forensenbelasting	129	v
Toeristenbelasting	115	v
BIZ Lemmer	85	v
Detachering projectexpert Funderingsloket Fryslân	-62	n
Dekking projectexpert vanuit Veenweide programma	62	v
SISA regeling Opvang Oekraïne	2.200	v
Overschrijding personeelsbegroting	-700	n
Vrijval loon en prijscompensatie	1.000	v
Totaal	1.404	v

Verzekeringen

Het budget voor verzekeringen is niet toereikend, met name de toegenomen premiekosten voor de verzekeringen. In de programmabegroting 2023 heeft er een correctie plaatsgevonden die betrekking had op de toegenomen complexiteit, waardoor er gebruik kan worden gemaakt van externe expertise. Er is echter onvoldoende budget om de toename van de premiekosten te dekken. Wij verwachten in 2024 een overschrijding van € 105.000.

Financieel beleid

De overschrijding ontstaat mede door de afrekening van de jaarrekeningcontrole 2023. Tijdens de jaarrekeningcontrole 2023 zijn er door de accountant extra werkzaamheden uitgevoerd. Dit heeft onder andere te maken met een groeiend aantal (complexe) SiSa-regelingen en meerwerk door constatering tijdens de controle. Daarnaast begint de facturatie van de nieuwe accountant in 2024, hiervoor is bij de perspectiefnota € 25.000 structureel toegekend vanaf 2025. Voor 2024 is dit onderdeel van de overschrijding.

Personeel en organisatie

In de voorjaarsrapportage is aangegeven dat er onvoldoende budget is voor diverse incidentele kosten, waarvan werving en selectie de grootste kostenpost is. Hierbij is aangegeven dat wij voor 2024 een overschrijding van € 120.000 verwachten. De extra kosten ten aanzien van werving & selectie, extern juridisch advies en meerkosten functiewaardering HR21 zorgen er voor dat de overschrijding met € 70.000 zal toenemen.

Budget I&A

Het budget van I&A bestaat uit meerdere onderdelen, zoals de inrichting van werkplekken, kosten van business software, specifieke applicatie software en de aanschaf en het onderhoud van hardware. De afgelopen jaren is er sprake van een toename van de kosten ten gevolge van stijgende prijzen, toename van het aantal E-diensten en een groeiend aantal medewerkers. Hierdoor is het budget ontoereikend geworden om de toename van de diverse licentiekosten en de apparatuur voor de medewerkers te dekken. Dit betreft een bedrag van € 367.000.

Daarnaast hebben wij dit jaar een piek in de vervanging van een aantal noodzakelijke vervangings- en licentie-uitgaven. Dit betreft met name de vervanging van een Storage systeem (€ 361.000), vervangen van 300 smartphones (€ 106.000), verlenging VDI Software licenties voor 3 jaar (€ 213.000) en de verlenging voor 3 jaar van Back-end Server virtualisatie (€ 103.000).

Wij verwachten een overschrijding van het budget van € 1.150.000 in 2024.

Om de druk op het I&A budget jaarlijks evenredig te belasten streven wij ernaar de aanschaf van IT-hardware vanaf 2025 te gaan activeren. Hierbij worden de jaarlijkse investeringslasten binnen het budget verantwoord.

De toename van de diverse vaste kosten zal worden meegenomen in een aanmelding in de Perspectiefnota 2026.

Forensenbelasting

We verwachten een meeropbrengst van € 129.000. Bij de financiële vertaling van het aangenomen amendement (aanpassing maximale bedrag), bij de programmabegroting 2024, is uitgegaan van een daling van het aantal woningen voor forensen. Tot nu toe zien wij in 2024 dat deze daling zich vooralsnog niet voor doet. Daarnaast leidt het geringe aantal toegenomen grondslagen heffingssoort ook tot een hogere opbrengst.

Toeristenbelasting

De meeropbrengst van € 115.000 is toe te rekenen aan een hogere bezettingsgraad. Een gering deel van de meeropbrengst is toe te rekenen aan het aantal toegenomen recreatieobjecten.

BIZ Lemmer

In de raad van november 2023 is besloten tot het instellen van een bedrijven-investeringszone voor het kernwinkelgebied in Lemmer. De te innen extra belasting wordt als subsidie uitgekeerd aan de BIZ vereniging Lemmer. Deze subsidie wordt verantwoord binnen het programma Economie.

Projectexpert Funderingsloket Fryslân

Op 1 maart 2024 is een overeenkomst aangegaan met de gemeente Súdwest-Fryslân met betrekking tot detachering van een projectexpert voor het Funderingsloket Fryslân. Deze overeenkomst heeft een looptijd tot en met 28 februari 2025. De dekking vindt plaats vanuit het Veenweide programma.

SISA regeling Opvang Oekraïne

De gemeente ontvangt voor de huisvesting van gevluchte Oekraïners een vergoeding van het Rijk. Net als het afgelopen jaar is de vergoeding hoger dan de werkelijk gemaakte kosten. Wij verwachten een positief resultaat van € 2,2 mln. in 2024. In dit resultaat is alleen rekening gehouden met de directe kosten van de gemeentelijke opvang. De indirecte kosten, zoals personele inzet zijn hierbij niet meegenomen.

De huidige SISA regeling is uitgebreid met de optie voor gemeenten om een vrijwillige teruggave van het overschot te doen. Bij de jaarrekening 2024 zullen we met een voorstel komen hoe hier mee om te gaan.

Overschrijding Personeelsbegroting

De personeelsbegroting 2024, bestaande uit salarissen, inhuur en opleidingen bedraagt € 50 miljoen. De salarissen en inhuur zijn communicerende vaten. Wij verwachten een overschrijding van € 0,7 miljoen op de personeelsbegroting. Deze overschrijding wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door hogere inhuurkosten.

De hogere inhuurkosten zijn onder andere het gevolg van inhuur ter vervanging bij ziekte en inhuur ten gevolge van een krappe arbeidsmarkt in combinatie met hogere uurtarieven. Daarnaast hebben we ook een hogere uitstroom dan bijvoorbeeld 5 jaar geleden. Dit is meer dan verdubbeld ten opzichte van 2018 en 2019.

Daarnaast krijgen wij verschillende functies niet vast ingevuld. Bijvoorbeeld in het ruimtelijk domein en vergunningen zien we dat het heel lastig is om vacatures in te vullen. Ook bij hoog ingeschaalde strategisch functies merken we de krapte op de arbeidsmarkt. Hierdoor zijn wij in sommige gevallen dus genoodzaakt om voor langere tijd in te huren. De tarieven voor inhuur zijn de laatste jaren daarnaast enorm gestegen. Deze prijsopdrijvende ontwikkelingen kunnen niet worden opgevangen binnen het huidige inhuurbudget, want deze is alleen geïndexeerd.

We verwachten dat deze ontwikkelingen zich de komende jaren voor blijven doen, dus we gaan de komende tijd kijken of we het inhuurbeleid bij moeten stellen. De hogere inhuurprijzen, de krapte op de arbeidsmarkt en hogere uitstroom hebben niet alleen bij ons effect, maar zijn ook op landelijk niveau van invloed. Op zowel landelijk, provinciaal als lokaal niveau heeft de krapte op de arbeidsmarkt aandacht en wordt gekeken naar mogelijke oplossingen die echter pas op termijn effect zullen hebben.

Vrijval Loon- en prijscompensatie

De hoogte van de loon- en prijscompensatie is gebaseerd op percentages van het Centraal PlanBureau die bij de circulaire worden verstrekt. In voorgaande circulaires werd er door hoge inflatie meer geld gereserveerd voor het opvangen van de te verwachten extra kosten. Doordat de inflatie stijging afneemt, nemen ook de te verwachten extra kosten af. Dit maakt dat we een deel van de reservering vrij kunnen laten vallen ten gunste van het financieel meerjarenperspectief.

Afwijkingen op kredieten

Er zijn geen afwijkingen op de kredieten.

Reserves en voorzieningen

In onderstaand overzicht van de reserves en voorzieningen zijn de mutaties uit deze najaarsrapportage verwerkt. In totaal is er een bedrag van € 379.000 onttrokken aan de Algemene reserve en toegevoegd aan de reserve Onderhanden werk. Deze mutatie was tijdens het opstellen van de Programmabegroting 2025 nog niet bekend. Wij verwijzen tevens naar bijlage 3 van deze rapportage.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Saldo 1-1-2024	Stortingen	Onttrekkingen	Saldo 31-12-2024
Algemene reserves:				
Algemene reserve	6.070	15.404	-8.617	12.857
Weerstandsvermogen	8.000			8.000
Totaal algemene reserves	14.070	15.404	-8.617	20.857
Bestemmingsreserves:				
Kapitaallasten	8.292		-87	8.205
Onderhanden werk	10.296	6.817	-17.113	0
Totaal bestemmingsreserves	18.588	6.817	-17.200	8.205
Voorzieningen:				
Personeel	0	131	-131	0
Verlofsparen	740			740
Pensioenen wethouders	4.947	238	-220	4.964
Afwikkeling grondexploitaties	330			330
Baggeren	522	255	-212	565
Vastgoed	0	5.189	-3.983	1.206
Swimfun	0	357	-299	58
Wegen	3.535	3.898	-3.976	3.458
Kunstwerken	220	556	-567	209
Openbaar groen	0	420	-391	29
Derdengelden	6		-5	1
Egalisatie riolering	3.079		-510	2.570
Egalisatie afval	1.238	-304		934
Totaal voorzieningen	14.618	10.739	-10.292	15.066
Rekeningresultaat	10.744			
Totaal reserves en voorzieningen	58.020	32.961	-36.109	44.128

Bijlage 1: Begrotingswijziging per programma/productgroep

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Inkomsten	Uitgaven
Programma 1 Bestuur en organisatie		
1.2 Dienstverlening en communicatie		
Verkiezingen		65
Leges burgerzaken	115	
Samenwerkende portalen 2024*	264	264
Storting in de reserve onderhanden werk		264
Onttrekking aan reserve onderhanden werk	264	
Totaal programma 1	643	593
Programma 2 Ruimte		
2.1 Wonen		
Leges Omgevingsvergunningen	-300	
Kwaliteitsborger omgevingswet		-100
Cultuur	79	
Taakstelling afstoten gemeentelijk vastgoed		280
(Gemeentelijke) monumenten en beeldbepalende objecten		-119
2.2 Openbare ruimte		
Leges milieuvergunningen	-50	
Afvalverwijdering	139	
Verrekening met voorziening afvalstoffenheffing	-139	
Poeldyk Elahuizen*		180
Voorber. Automatische slagbomen Teernstrabrug*		-6
Bestrijding ziekten en plagen*		40
2.3 Grondbedrijf		-250
Onttrekking aan reserve onderhanden werk	214	
Totaal programma 2	-57	25
Programma 3 Economie		
3.1 Economische zaken, recreatie en toerisme		
Kapitaaloverdracht GR Bedrijvenpark A-7	250	
BIZ Lemmer		85
Totaal programma 3	250	85
Programma 4 Leefbaarheid en onderwijs		
4.1 Leerlingenvervoer		
Leerlingenvervoer		-100

4.2 Voorzieningen		
Educatie		-35
Cultuur		79
Kinderopvang		-80
SPUK Sport	430	186
Sportvelden		35
AZC Balk		-65
Lokaal cultuuraanbod*		-12
SISA Lokale bibliotheekvoorziening*		35
Projectleider Brûsplak*		35
Onderzoek accommodatiebeleid*		-20
Voorber. RKPC De Toekomst Bakhuizen*		-10
Onderwijshuisvesting AZC*		82
Subsidie DOM Nijemirdum*	22	22
Onttrekking aan reserve onderhanden werk	110	
Totaal programma 4	562	152
Programma 5 Sociaal domein		
5.1 Samenleving		
Subsidies inwoners		-40
Preventief jeugdbeleid		-30
Vrijwilligers en mantelzorg		-20
5.2 Maatwerkvoorziening		
Jeugdhulp maatwerkvoorzieningen		2.700
5.3 Inkomensregelingen en participatie		
Sociale werkvoorziening		97
Bijzondere bijstand energietoeslag		-16
5.4 Conflictzorg		
jeugdbescherming en reclassering		35
5.5 Gezondheidszorg		
Meerkosten Oekraïne Sociaal Domein*		55
5.6 Sociaal Domein Algemeen		
Innovatief WMO beleid		-50
Onttrekking aan reserve onderhanden werk	55	
Totaal programma 5	55	2.731
Algemene dekkingsmiddelen		
Verzekeringen		105
Financieel Beleid		100

Personeel en Organisatie		70
Budget I&A		1.150
Forensenbelasting	129	
Toeristenbelasting	115	
BIZ Lemmer	85	
Detachering projectexpert en dekking vanuit Veenweide programma	62	62
SISA regeling opvang Oekraïne		-2.200
Overschrijding personeelsbegroting		700
Vrijval budget L/P		-1.000
Onttrekking uit de algemene reserve	379	
Storting reserve onderhanden werk		379
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	770	-634
Effect rekeningresultaat 2024		-729
Totaal	2.223	2.223

Bijlage 2: Single Information Single Audit (SISA)

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Inkomsten	Uitgaven
Programma 2 Ruimte		
2.1 Wonen		
Duurzaam Maatschappelijk Vastgoed	560	560
2.2 Openbare ruimte		
Tijdelijke impulsregeling Klimaatadaptatie 2021-2027	577	577
Totaal programma 2	1.137	1.137
Programma 5 Sociaal domein		
5.3 Inkomensregelingen en participatie		
Uitkering algemene bijstand (Buig budget)	0	0
Onderwijsroute 2024	46	46
5.5 Gezondheidszorg		
SPUK IZA (SISA tussen medeoverheden)	220	220
Totaal programma 5	266	266
Totaal	1.403	1.403

Bijlage 3: Verwachte financiële afwijkingen kredieten

Bedragen x € 1.000

Investeringskredieten en eenmalige budgetten	Bedrag afwijking	Krediet afsluiten
Programma 1 Bestuur en organisatie		
Nieuw: Samenwerkende portalen 2024 kosten*	-264	
Nieuw: Samenwerkende portalen 2024 bijdragen*	264	
Totaal programma 1	-	
Programma 2 Ruimte		
Poeldyk Elahuizen*	-180	
1-M Bijdrage biodiversiteitscampagne bewustzijn*	-	Ja
Afwerking Roazebosk/omgeving knooppunt Joure (KN17)	12	Ja
Vervanging steiger en palen vuurtorenweg	-	Ja
Vervanging oeverconstructies vaarwegen	-39	Ja
Vervangen elektrische installatie Flevobrug	51	Ja
Vervangen brug Wildehornstersingel	55	Ja
Vervanging oeverconstructies (KN 21/12)	18	Ja
Voorber. Automatische slagbomen Teernstrabrug*	6	Ja
Automatische slagbomen Teernstrabrug	1	Ja
Loop-/fietsbrug Skipsleat/Wyldehoarne	-31	Ja
Opwaarderen Zuiderzeestraat Lemmer fase 2	21	Ja
Verhoging krediet Rohel	-50	
Bestrijding ziekten en plagen*	-40	
Totaal programma 2	-176	
Programma 4 Leefbaarheid en Onderwijs		
Lokaal cultuuraanbod*	12	Ja
SISA lokale bibliotheekvoorziening*	-35	
Projectleider Brûsplak*	-35	
Onderzoek accommodatiebeleid*	20	Ja
Subsidie provincie DOM Nijemirdum*	22	
Subsidie provincie DOM Nijemirdum*	-22	
Voorber. RKPC De toekomst Bakhuizen*	10	Ja
Onderwijshuisversting AZC*	-82	
Totaal programma 4	-110	
Programma 5 Sociaal Domein		
Meerkosten Oekraïne Sociaal Domein*	-55	
Totaal programma 5	-55	
Totaal afwijkingen	-341	
* Eenmalige budgetten tlv/tgv de reserve Onderhanden werk	-379	